

Tabor

1943

SLOVENSKO DOMOBRANSTVO

1983

1983

EL FORTIN

9-10

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov ● TABOR je last in vestnik Tabora SPB ● Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od glavnega odbora ● Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič ● Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo Lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos ● Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 192.204.

NAROČNINA: Argentina 200.000.— pesov; Južna Amerika: 10 dolarjev; Evropa - Australija: 12 dolarjev; letalsko 15 dolarjev, za vse države.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, (1655), J. L. Suárez — Bs. As., Argentina. Telefon: 766-7513.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

Minila bodo stoletja in vrstili se bodo rodovi Slovencev, ostal pa bo veličasten zgled, ki so ga vsemu svobodoljubnemu človeštvu dali gen. Leon Rupnik in slovensko domobranstvo v boju in tudi v smrti za BOGA — NAROD — DOMOVINO.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Demovino!

Septiembre-Octubre 1983

BUENOS AIRES

September-Oktober 1983

COLEGIO DE CIENCIAS POLICIALES EN ARIZONA

Miembro de la Internacional de la Reserva Policial

Sean todos los hombres por la presente
que la Comisión Administrativa ha asignado por recomendación
de la Comisión Directiva

al honorable ANTONIO MATICIC — Director — TABOR
el Título de

DOCTOR EN LEYES H.C.

Con todos derechos, honores y privilegios correspondientes
El día 19 del mes de Abril del año milnoveciento ochenta y tres
de las autoridades competentes

Registrado y sellado en Tucson — Arizona N° 35 — J

Firmado
Presidente de la C. A.

Sello

Firmado
Presidente de la C. D.

VISOKA ŠOLA POLICIJSKIH VED V ARIZONI

Internacionala Rezervne policije

Po pričujoči diplomi naj vedo vsi ljudje, da je upravni svet
Visoke šole Policijskih Ved v Arizoni na predlog direktorja
podelil

spoštovanemu g. Antonu Matičiču, uredniku TABORA
časten naslov

DOKTORJA PRAVA

z vsemi pravicami, častmi in privilegiji, ki so s tem v zvezi, po-
trjeno s pečatom Visoke šole in s podpisi opolnomočenih organov
tega dne 19. aprila 1983.

Registrirano in opremljeno s pečatom v Tucson-u, Arizona. Št. 35 - J

Podpis
Predsednik Upravnega Sveta

Zlat
pečat.

Podpis
Predsednik Direktorija

Ing. Anton Matičič — Naš Savo — 70 letnik in častni doktor

Takšen je naš Savo! — Ko je že lanskega decembra obhajal 70-letnico, je toliko sitnaril v tiskarni, da mu nikakor nismo mogli podtakniti naših čestitk v revijo. Za njegovo samaritansko skromnost je pač bila zadesti družba prijateljev soborcev, ki se je za čisto priložnost zbrala okoli njega v Zavetišču škofa dr. Gregorija Rožmana in med čestitkami in drobnimi darili izpraznila nekaj kozarcev na njegovo zdravje. Edino, kar smo uspeli, je bilo to, da smo v letošnji januarski številki v revijo vrinili vsaj prigodično pesnitev, ki mu jo je za jubilej zložil prijatelj pesnik.

Tokrat nas pa ne bo! — Saj že od minulega maja, ko smo zvedeli, da mu je Visoka Šola Policijskih Ved v Tucson-u, Arizona, USA, podelila častni naslov doktorja prava, iščemo priložnost, kako bi vsaj to za vse Slovence, predvsem pa za njegove soborce in sodelavce pri Taboru razveseljivo novico vtihotapili v revijo. Bo pa kakšno drugo gradivo še nekoliko počakalo, če je pri preobilici dopisov itak že moralo čakati do sedaj.

Naš Savo — *ing. dr. h. c. Anton Matičič* — to zasluži. Zasluži predvsem zaradi tega, ker je prav njegova skromnost njegova človeška veličina, kakršno resnično občudujejo vsi, ki so imeli srečo, da so se kedaj v življenju njihova pota križala z njegovimi. In teh je toliko!

Pa bi naš Savo vendarle imel vso pravico, da bi kazal tudi svoj ponos zaradi sadov, ki jih je zapuščal povsod na svoji sedaj že kar lepo dolgi življenjski stezi; najsi v njegovi poklicni stroki inženirja agronomije ter profesorja in učitelja naprednih mladih slovenskih kmetovalcev na Grmu pri Novem mestu, najsi v njegovem že takratnem javnem delovanju, najsi kot protikomunistični prvoborec štajerskega bataljona, najsi kot hraber in sposoben domobranski častnik, najsi kot soustanovitelj in prvi garač društev in zveze slovenskih protikomunističnih borcev v zdomstvu, najsi kot steber in jamstvo za domobransko premočrnost TABORA ZDSPB in naše revije, najsi kot navdihovalec in še vedno neutrudljiv delavec pri ustanovi velikega Zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana v Argentini... in slednjic — pa zanj mogoče najbolj zadostitveno — kot neumorni samaritan vseh naših osamelih, invalidov, bolnikov, pomoči potrebnih... —

Resnično, o našem Savetu bi lahko napisali knjige. Saj je poleg vsega

ARIZONA COLLEGE of POLICE SCIENCE

Reserve Police-International
Incorporated

Know All Men by These Presents
that the Board of Trustees of the Arizona College of Police Science
upon the recommendation of the Board of Directors has conferred upon

Honorable Antonio Matélgé - Director - T A G O R

the honorary degree of
DOCTOR OF LAWS LL.D.

with all the rights, honors and privileges thereunto appertaining
Witness the Seal of the College and the signatures of its
duly authorized officers hereunto affixed

this 19th day of April nineteen hundred and eighty 83.

REGISTERED AND SEALED IN AND FOR ARIZONA.

No. 35-J

James W. D. [Signature]
Chairman Board of Trustees

Lucas Shuey
Chairman Board of Directors

omenjenega delovanja in udejstvovanja vendarle našel še časa, da je s svojimi znanstvenimi razpravami obogatil tudi argentinsko strokovno literaturo.

Če je sam šel z molkom preko vseh svojih prijemljivih in še več skritih dosežkov, pa mu je sicer tako nehvaležen svet vendarle tu in tam moral odmakniti kakšno priznanje. — Že domovina ga je odlikovala z redom sv.

Save, zaradi česar je potem v ilegali in v štajerskem bataljonu s ponosom prevzel nadimek Savo, pod katerim ga še danes spoznava in priznava večina prijateljev in znancev. Tudi nova domovina Argentina mu je že pred desetiimi leti podelila zlato medaljo za uspešno delovanje v poljedelskem ministertvu, kjer bo prav letos napolnil že 35 let stalne aktivne službe.

Pri vsej njegovi skromnosti v molku pa je njegova ne samo strokovna, temveč tudi človeška in idejna kakovost prodrla tudi v veliki svet. Dokaz za to je prav diploma častnega doktorja prava, ki mu ga je letos v aprilu podelila Visoka šola Policijskih Ved v Arizoni, USA. In ker je to diplomu prejel prav kot urednik Tabora, je ne samo pravilno in pravično, temveč tudi zgodovinsko potrebno, da ta dogodek vsem našim idejnim delavcem v vzpodbudo in zanamcem za zgled ohranimo na naših straneh.

Ker je Savo tako naš, se z njim počutimo počaščeni vsi. V tej počaščenosti so obsežene naše doživete čestitke, ki se podaljšujejo tudi na njegovo neumorno življenjsko družico in zvesto spremljevalko na vseh njegovih potih in pri vseh njegovih dobrih delih gospo Lino — z zahvalo, da nam ga je ohranila in dala na razpolago takšnega, kot je. —

Zato bo mogoče najlepše, da ohranimo zapisano, kar smo prestregli iz čestitke, kakršno mu je ob tej priložnosti poslal soborec, ki je zares za nas vse preprosto dejal:

Dragi Savo! — Od srca čestitam k temu, da si dobil iz USA častni doktorat prava. To je vsekakor zaslužena stvar za Tvoje dolgoletno in požrtvovalno delo, katerega ne bi s tako vnemo opravljal nihče drugi. S Teboj se veselim, da je na ta način dano priznanje za vse Tvoje protikomunistično delo in za vsa nešteta pota in bremena, ki si si jih naložil. —

Naš Savo, Bog daj, da bi si jih nam in zanamcem za zgled in vzpodbudo lahko nalagal še mnoga, mnoga leta!

Tvoji
TABORJANI

Dr. Stanko Kociper

ČAST PRVOBORCEV

(Govor na spominski proslavi na Orlovem vrhu slov. pristave pri Clevelandu, Ohio, U.S.A., dne 19. junija 1983.)

Prav tako kot danes nad svobodno slovensko srenjo, tako številno zbrano pod varno zaščito mogočnih Združenih držav Severne Amerike v Gaju junakov na Orlovem vrhu svoje pristave blizu Clevelanda, je pred 38 leti isto dobro sonce zadnjih majniških in prvih junijskih dni iz zlatega peharja božje Milosti od Tržaškega zaliva in Benečije, preko belih vršacev Gorenjske

in pohlevnih delenjskih gričev, vse tja do opojnih Slovenskih gor in puh-teče grude radodarnih ravníc Panonske nižine trošilo blagoslov življenja nad košček raja, kakršnega so v svoji več kot tisočletni zgodovini z žuljevimi dlanmi in bistro glavo zgradili pošteni, marljivi in bogaboječi slovenski svobodnjaki pod Triglavom.

Toda prav takrat se je na Slovenskem utelesila Morana, boginja smrti našega bajeslovja. Na zemljo je stopil Antikrist in pirovalo je Zlo, ki je izbralo prav našo s stotinami cerkva in božjih znamenj blagoslovljeno očet-njavo, da je sprostilo v perverzni ideologiji nakopičene zverinske nagone podljudi. Po zaslugi kratkovidnih krmarjev usode sveta je takrat tudi na Slovenskem zmagal komunizem. Tako je s takrat še zvestim Stalinovim hlapcem Titom komunistična svetovna zarota prodrla že na obale Jadrana, do Tržaškega zaliva in se zajedla v srce Evrope.

Bila je torej samo posledica tragične logike, da so prav na Slovenskem morale nasilne smrti umreti desetine in desetine tisočev ljudi, ki bi utegnili pomeniti zapreko za boljševiške načrte.

Za nas je to poslednji, s krvjo teh mučencev neizbrisno zapisan dokaz, da tudi slovenski partizanski veji mednarodnega komunizma ni šlo za nikakršno osvobodilno vojno, temveč samo in izključno za revolucijo. Zakaj takrat je bil že konec sovražnosti na vseh evropskih bojiščih, da bi bilo do neke mere mogoče ta zločinski narodomor razložiti z ekscesi, kakršne je beležila zgodovina povsod, koder je lomastila minula svetovna vojna.

Zato, samo zato je poleg drugih tisočev moralo tiste najbolj sramotne tedne v zgodovini človeštva nasilne smrti umreti tudi 12.000 slovenskih domo-brancev, katerih spominu se danes in tu hočemo pokloniti, kakor se mu bodo klanjali nedogledni rodovi nam še nepoznane bodočnosti.

Vsa minula leta je bilo na teh spominskih svečanostih širom zemeljske oble, koder smo raztreseni preostanki izkrmavele generacije Slovencev tiste dobe — pa tudi v skritih kotičkih zaslužjene domovine — izrečenih njim v zahvalo in slavo toliko lepih besedi, da bi sedaj težko povedal še kaj lepšega in dodal kaj novega. Zato se tudi ne bom ustavljal ob analizi ali mogoče celo ocenah neposrednih vzrokov naše žaloigre. O tem je sama zgodovina že začela izrekati svojo neprizivno sodbó.

Toda letos odhaja v večnost 40 let, odkar je iz ruševin Grčaric in Tur-jaka, sredi krvavega pustošenja komunistične revolucije prav za časa tuje okupacije, ko je narod imel na vse strani zvezane roke, vsemu svobodoljub-nemu človeštvu za zgled naš narod uresničil čudež svojega slovenskega domo-branstva. Zato hočem tu v Združenih državah Severne Amerike, v mogoče zadnji še ne okuženi trdnjavi svobode in človeškega dostojanstva, pa spričo peterih borcev — Franceta Dejaka, Staneta Pleška, Venclja Dolenca, Milana Zajca, Franceta Kozine —, ki so nam jih domobranski mučenci vrnili iz onstranstva, da bi bili naša in vsega sveta živa vest, iz te slovenske trpke, pa veličastne izkušnje izluščiti nekaj kratkih zaključkov. —

Če je politika znanost izkoriščanja možnosti, potem nekomunistični

Slovenci v danih okolišnih po Grčaricah in Turjaku nismo imeli drugega izhoda, kot slovensko domobranstvo.

Že pred letom je po zaslugi dejstvenikov, ki še danes tudi domobranstvo zanikajo, propadel poizkus štajerskega bataljona — dičnih prvorcev za resnično slovensko svobodo —, katerega 40-letnico smo dostojno proslavili minulo leto.

Poleg drugih pogojnosti, ki bi jih bilo nemogoče tu samo naštet, so samo v operativno taktiko zmage za vsako ceno zaverovani, ne pa s strategijo za čas po zmagi ukvarjajoči se krmarji usode svobodnega človeštva že zavrgli voditelja odporniškega gibanja na svetu, ravnogorskega orla Dražo Mihajlovića. Tako se celo njega prisilili vsaj v nedelavnost, če ne že primorali tudi v kolaboracijo, ko so mu moralno in gmotno bogato podpirane Titove horde skočile v hrbet.

Kaj smo torej spričo tega, pa po krvavem mementu Grčaric in Turjaka lahko storili mi slovenski nekomunisti?

Naj bi šli v hribe, kjer bi spričo danih okolišnih nujno morali doživeti nove Grčarice in novi Turjak, narod pa pustiti, da bi med okupatorjem in komunisti izkrevavel?

Naj bi poslušali nasvete modrijanov iz varnega zatočišča v Londonu — daleč proč od naroda v stiski, se enostavno priključili partizanski zločinski sodrgi in odigrali isto bedno vlogo koristnih budal, kot Kocbekovi krščanski socialisti, rezultat pa bi bil isti? Saj komunisti še celo danes — spričo popolne gospodarske, družbene in narodnostno-politične polomije — ne sprejemajo nikakšnega pluralizma.

Pri vsem tem smo mi že takrat vedeli, kar je šele po izkušnjah Koreje in drugod po širnem svetu, pa spričo berlinskega zidu sramote, ko so rdeče atomske rakete na Kubi že ciljale proti Floridi in v samo srce Združenih držav, spoznal John Fitzgerald Kennedy, ko je svojo generacijo pozval: „Plačajte vsako ceno, vzemite nase kakršnokoli breme, sprejmite vsako težavo, prenašajte kakršnegakoli prijatelja in uprite se vsakršnemu sovražniku, da bi zasigurali obstanek in zmago svobode!“

Da, slovenski domobranci smo že takrat do pičice natanko izpolnili nalogo, h kateri je Kennedy bil primoran pozvati svojo generacijo šele 20 let pozneje.

Zato smo in bomo vsi, kolikor nas je usoda rešila mučeništva in nas še ohranila pri življenju, do zadnjega diha ponosni, da smo bili slovenski domobranci in s tem imeli čast prvorcev na okopih svobodnega sveta.

To ni naš zaključek šele danes in spričo dokazov širom sveta od Koreje, preko Vietnama in Kube, pa skozi krvave izkušnje dežel Južne Amerike — do Nikaragve in El Salvadorja danes. Mi smo se tega zavedali že takrat, pred 40 leti. Čeprav je vedel, da je stal na mrtvi straži, je namreč že takrat mladi slovenski domobranec preko radija slovenske prestolnice opozoril samega Churchilla: „Ko pa vam bo Džingiskan dvajsetega stoletja segel zadosti

globoko v žep, se spomnite, da slovenski domobranci že branimo tudi vaš imperij!“ —

Toda slovensko domobranstvo ni bilo samo legitimna samoobramba, h kakršni je danes primoran ves še svobodni svet. Slovensko domobranstvo ni bilo samo gola negacija komunizma.

Po genialnem navdihu svojega ustanovitelja in očeta generala Leona Rupnika in pod kristalno jasnim duhovnim vodstvom nadpastirja dr. Gregorija Rožmana je slovensko domobranstvo tudi že dalo pozitivno vsebino svoji borbi, ko je proti razkrajajoči miselnosti vsake vrste materializma položilo idejne osnove za zgraditev novega, poduhovljenega Slovenca, — novega, poduhovljenega človeka.

Sredi največje teme že samo človeških odnosov in v času najhujše zmede pojmov je slovensko domobranstvo povzdignilo na svetilnik tri vsemu človeštvu skupne vrhunske vrednote: **B o g — N a r o d — D o m o v i n a .**

S tem ni položilo ideološkega temelja samo svoji obrambi slovenskega naroda pred navalom komunizma, temveč je že pokazalo edino pravilno pot, na kateri se bodo nujno morali znajti vsi, ki se mu bodo poslej še upirali. — Če se namreč bojujemo proti nečemu, se moramo boriti za nekaj.

Proti komunizmu ni zadostno tudi najboljše orožje sveta. Tega se še prav posebej morate zavedati vi Amerikanci. Predvsem je potrebno proti perverzni komunistični ideologiji in taktiki zmede pojmov postaviti branik zdravih idej, trdnjavo vrednot, v kateri se svobodni človek počuti sigurnega, pa jasnost ciljev, za katere je vredno živeti in se zanje boriti in žrtvovati.

Samo splošen pojem demokracije spričo komunistične tiranije ni sam po sebi vrhunski cilj, če demokracija ne sloni na močnih moralnih, duhovnih temeljih. Saj celo komunizem, ki ume s kameleonsko spretnostjo izmenjavati taktiko, lahko v danih okoliščinah trenutno postane tudi demokratičen; s čemer pa njegova materialistična idejna vsebina ne bo nehala biti manj pogubonosna za zdrave odnose v človeški družbi.

Tega so se slovenski domobranci zavedali. Zato se niso ustavili pred očitkom kolaboracionizma, ker je v danih okoliščinah bil samo ena izmed neizbežnih taktičnih pogojnosti v boju za vzvišeni strateški cilj: Resnična svoboda slovenskega naroda. Zato je za njimi stal slovenski narod ne glede na siceršnje politične opredelitve. Zato se lahko od Zameškega do poslednje bitke pri mostu čez Dravo pri Borovljah na Koroškem drveli od zmage do zmage, dokler jih ni izdal in jim skočil v hrbet tisti veliki svobodni svet, ki je danes že na vseh celinah zapleten v isti boj in krvavo plačuje svojo takratno zmoto.

To je bilo bistvo slovenskega domobranstva, ki ga nekateri niso spoznali in ga še danes trmasto nočejo priznati.

Predobro pa so se tega zavedali in še danes vedo komunisti v naši domovini. Zato med izročenimi domobranci niso iskali morebitnih zločincev, da bi jih postavili pred sodišče, temveč so zverinsko pokončali vseh dvanajst tisoč in jih zasuli v protitankovske jarke in kraška brezna. Zato še danes

trdovratno molče o pokolu domobrancev, ker vedo, da je vsakteri izmed njih bil utelešenost mogočne nove ideje. —

To je bila doba slovenske heroike!

Ker pa je vsaka heroika nujno povezana z mučeništvom, naših pobitih domobranskih bataljonov že ne objokujemo. Ponosni se samo klanjamo njihovemu spominu; zakaj v zmedo svetovnih dogodkov, skozi katere si človeštvo krči pot v zgodovino, sveti njihov žarek zgled prvorcev na barikadah svetovne revolucije svobodnega človeka, za katero so tudi prvi dali svoja mlada življenja. — V tej luči domobranstvo malega slovenskega naroda dobiva svetovni pomen!

Zato slovenskega domobranstva ni bilo konec na Vetrinjskem polju. Zato naši mučenci izpred 38 let niso umrli. Njih duh živi danes na vseh celinah zemeljske oble, kjerkoli se svoboden človek bori za svoje dostojanstvo.

Kar nas je še ostalo domobrancev izza tistih slavnih dni velikega slovenskega zgleda, se tega zavedamo. — Iz te zavesti je v okolici Buenos Airesa v Argentini iz nič vstalo veliko in udobno zavetišče škofa Gregorija Rožmana za onemogle in pomoči potrebne. — To zavest tu na Orlovem vrhu slovenske pristave pri Clevelandu v Združenih državah od danes naprej izpričuje bela stena slovenskega križevega pota, s katero ste cleve-landski domobranci pod vodstvom in po navdihu neumornega Poldeta Omah- na v svarilo in opozorilo zanamcev postavili tudi mogočen dokaz svoje zvestobe.

Prav ta naša zavest je mimo teh in drugih še tako veličastnih zuna- njih dokazih in svečanostih naše pristno, hvaležno čaščenje naših mrtvih, v mučeništvu poveljanih soborcev. — Ne samo danes in tu.

Zato vztrajajmo. — Kljub vsem protivnostim majhnih duš, ki resnič- nega poslanstva slovenskega domobranstva niso nikdar razumele. Še prav posebej pa navzlic lažem, blatenju in zankam režima v domovini, ki noč in dan trepeti pred trenutkom, ko bo v srčiki našega naroda tleči duh sloven- skega domobranstva bruhal na površje.

Zato ne moremo, ne smemo popustiti, dokler ne bo poslednji izmed nas odšel na pot brez povratka. Samo kot slovenski domobranci smo namreč po Vetrinju idejno pravilno vključeni v svetovno fronto za resnično svobodo — tudi slovenskega naroda. —

Velikih idej ne ustvarjajo mase; rodijo jih razsvetljeni posamezniki.

Kdo ve, če ni ravno tu med to našo lepo mladino, ki v časovni odmak- njenosti in generacionalni neprizadetosti danes mogoče še z nerazumeva- njem samo opazuje to našo spominsko svečanost, že eden, ki bo nekoč v poznih letih, ko nas že ne bo več, v trenutku tesnobe in stiske na razpot- nici neke nove preizkušnje človeštva zašel v ta Gaj slovenskih junakov in se ustavil pred spominsko kapelico in to belo steno s postajami sloven- skega križevega pota? — Kdo ve, če mu ne bo tisti trenutek šinila skozi spomin prav ta naša današnja spominska svečanost in vzburknila v njem

kri prednikov žrtvovane slovenske generacije? — Mogoče bo prav njemu naša milostna Kraljica Slovencev tu v kapelici izprosila dar, da bo izpred bele stene slovenskega mučeništva v duhu naših mrtvih bojnikov za dobrega, poštenega človeka in njegovo resnično svobodo pozval ves svet z vse bolj močnim in slišnim glasom kot jaz:

S v o b o d n i s v e t a , z d r u ž i t e s e !

Z a B o g a — N a r o d — D o m o v i n o !

Stane Pleško

„Narod naš umreti noče...“

Skoraj teden je že mimo, a še vedno je na vsak utrip srca pripet spomin na nepozabno doživetje, ki ga je zbudila Taborova spominska proslava v Genovi pri Clevelandu. Spet hočem poudariti, da naše proslave vsako leto zavzemajo širši obseg; ne le po številu, ampak tudi po vsebini so vedno bogatejše in bolj zavestno doživljene. Letos smo bili zbrani rojaki iz Združenih držav in Kanade, in kar je bilo posebno vidno — z nami je bil misijonar, č. g. Stanko Cikanek iz Brazilije, iz Argentine sta priletela dr. Stanko Kociper in g. Vencelj Dolenc, iz Rima pa g. Vinko Levstik.

Sredi popoldneva smo se z našima argentinskima gostoma pripeljali na Orlov vrh. ORLOV VRH! Že sam napis ob vhodu te stisne pri srcu, spomni te na Gaj junakov na ljubljanskem gradu, kjer so počivali padli domobranci. Tega prvega, pristnega, s krvjo in kostmi žeganega kraja že zdavnaj ni več... zato nam je clevelandski še toliko dražji, ker nas spominja tudi dejstva, da so komunisti ljubljanskega že kmalu po prihodu na oblast prekopali in razpadla trupla odpeljali neznankam. Tako daleč je šlo komunistično „bratstvo“, da niti mrtvim ni privoščilo miru.

Nekaj posebnega, v dušo segajočega je ta košček slovenske zemlje v svobodni Ameriki. Desetkrat ali stokrat lahko prideš sem, pa se vselej spremeniš v svojem bistvu. Razbičana domovina ti pride naproti, kapelica z brezjansko Marijo, spomenik z imeni množičnih morišč, cvetje, goreče sveče, od sonca obledele zastavice, drevje, ki kot mrtva straža varuje ta kraj, — vse ti oživilja nekdanje dni in šepeta veliko misijonsko pridigo o sencah, katere mečemo drug na drugega in na črne pike, ki jih pišemo svojim bratom, pa niti ne pomislimo, da vsega tega ni bilo, ko so oni umirali, in da so umirali prav zato, da bi malenkosti, ki niso važne, nikoli več ne temnile neba nad slovensko domačijo.

Še veliko globlja so ta čustva za tistega, ki prvič obiše ta kraj. Napis ob vhodu: „Bog — Narod — Domovina“ te pozdravi kot prisega, ki nas veže do groba in čez, pa naj nas življenje peha čez vse kontinente, ali nam leta do onemoglosti upognejo hrbte. Ko si tu, veš, kje si doma,

in si ponosen, da si se v tistih usodnih letih pred štiridesetimi leti odzval klicu domovine. — Sedanji papež bi gotovo padel na obraz in spoštljivo poljubil to zemljo. Mi bi jo morali zaliti s solzami in poljubiti trikrat, ker vemo, kaj nam pomeni. Pa vendar nekaterim ni za ta kraj, izogibajo se ga in iščejo izgovorov. Vsi prizadeti, sprejmite povabilo in pridite drugo leto, da bo naša volja močnejša in naš klic tako glasan, da se bo slišal v Ljubljano.

Opazoval sem našega soborca iz Argentine (upam, da mi bo oprostil tole opazko), ko je stopil iz avtomobila in se ozrl po okrašenem prostoru. Snel je očala in segel po robec. Priznal je, da ne more do besede... Tudi drugi smo utihnili kot v cerkvi. Na levi strani kapelice smo zagledali novo spominsko ploščo — belo steno — z imeni krajev množičnih morišč po slovenski zemlji. Plošča stoji na širšem podstavku, oprta pa je na močnejši steber, na katerem je vklesano ime poveljnika slovenskih domobrancev gen. Leona Rupnika. Vse je mojstrsko delo našega soborca iz Clevelanda. Hvala ti, Polde Omahen, za tako krasen spomenik slovenske zvestobe našim pomor-

jenim bratom! Trdno sem prepričan, da bo ta spominska plošča še desetletja potem, ko ne bo nikogar več izmed nas, mladim rodovom nemo govorila, da smo živeli v času, ki je zahteval velike ljudi, trdne in neomajne značaje, ki jih je združil v Slovenskem domobranstvu. Samo združena hudobija Vzhoda in Zahoda, v bratskem objemu vohunov, izdajavcev, lažnjivcev in krvnikov je preprečila uresničenje naših upov o resnični svobodi, zavrgla in uničila je junaštvo prvoborcev proti tiraniji, toda — ideje ni pokopala. Ideja živi in je vsako leto bolj pomlajena. Viden simbol te zavesti je ta novi

spomenik, ki je zamenjal prejšnje preperele deske na lesenih stebrih.

Dolgo, že skoro štiri desetletja vztrajamo in čakamo na pravico, za katero vemo, da mora priti, ker je bila naša zemlja za zmago pravice napojena s krvjo. Zdaj prihaja, vemo, da je na pohodu. V rdečem imperiju že zijajo široke razpoke; svet skoro dnevno odkriva vohunska gnezda in s prstom kaže na krivce, ki so kopali tudi slovenski grob. Nekdaj tako junaški morileci se tresejo ob misli, da bo treba za svoja dela kmalu dati odgovor, ter vedo, da zanje ni opravičila in ne kraja, kamor bi se zatekli v tej poslednji stiski. Mi pa stojimo, upamo, verujemo v zmago dobrega nad zlim in črpamo moč naših junaških bataljonov, ki v boju niso bili nikdar premagani.

Nedelja je bila kot velika noč, dan zmagoslavja. Sveta maša, pridiga, slovenska in angleška, kot naročena za naš veliki dan, ubrano petje in navdušena množica — vse je bilo kot zmagoslavna pesem, naznanjajoča nov dan, ki vstaja iz trpljenja, žrtev in krvi. Kar je našemu prazniku še manjkalo, je dodal naš slavnostni govornik dr. Stanko Kociper. Kot včasih, ko je s svojimi govori domobranske tabore spreminjal v narodne manifestacije proti komunizmu, tako nas je tudi zdaj vzdramil in navdušil do take polnosti, da je naša zavest z Orlovega vrha odjeknila v svet kot pesem nekdanjih dni, braniti svoj dom in rod. Dokler bomo imeli ljudi, ki po vseh delih sveta izpričujejo resnico o naši borbi za golo življenje in nesebično delajo za zmago pravice, tako dolgo (o tem sem trdno prepričan) slovenski narod ne bo umrl. Po besedah Ivana Cankarja je naš narod res narod trpinov... To drži: vse si moramo priboriti s poštenjem, žulji in trpljenjem; nazadnje smo si s trpljenjem pridobili tudi mučence. Po vsem tem v naših srcih ni prostora za malodušje, pa naj se v nas zaleatvajo južni bratje, tujci, ali pa izrodki lastnega naroda. Naj vsi skrbe zase in še naprej pasejo svoje črede, mi Slovenci bomo po svojem okusu uredili svoj vrt pod Triglavom, ker NAROD NAŠ UMRETI NOČE.

SPOMINSKA PROSLAVA NA ORLOVEM VRHU

Letošnja spominska proslava 40. obletnice Turjaka in ustanovitve Slovenskega Domobranstva se je vršila v soboto, 18. in nedeljo 19. junija 1983.

V soboto popoldan so začeli prihajati gostje iz Kanade, Milwaukeeja, Chicago in drugih oddaljenih krajev. Iz Argentine sta prišla gg. dr. Stanko Kociper in Vencelj Dolenc, iz Rima se je proslave udeležil tudi g. Vinko Levstik, znani borec iz Velikolaškega udarnega bataljona, iz Brazilije pa č. g. Stanko Cikanek, kateri je v soboto večer pri kapelici molil rožni venec. v nedeljo pa somaševal z č. g. Francijem Kosem.

V soboto popoldan se je vršilo kratko zborovanje, saj je bilo dosti gostov od vseh strani; tudi naš predsednik Zveze g. ing. Grum.

Po večerji sta bila pri kapelici kratka nagovora gg. Milana Zajca in

Staneta Pleška. Po molitvi rožnega venca je ob kresu še dolgo v noč družba obujala spomine na žalostne dni pred 40 leti.

V nedeljo zjutraj se je obetal krasen dan, ko smo se pri jezeru v Clevelandu zbirali, in od koder je potem kolona avtomobilov s prižganimi lučmi ter ameriškimi in slovenskimi trobojnicami krenila proti slovenski pristani. Počasi so se nam na drugih krajih pridruževali še drugi, tako da je potem dolga kolona avtomobilov prispela na Orlov vrh.

Kot je zdaj že navada, smo se borci zbrali pred hišo in od tam skupno z narodnimi nošami in slovenskimi, ameriško, kanadsko in argentinsko zastavo v sprevedu krenili h kapelici na Orlovem vrhu, kjer se je brala sv. maša.

Pred mašo je bila blagoslovitev plošče, imena krajev in morišč v Sloveniji, kjer je slovenski komunizem pobijal svoj lastni narod. (Ko že davno nas več ne bo, bo še ta spomenik pričal, kaj in kje se je dogajalo.)

Glavni pobudnik in garač za to ploščo je bil naš neutrudljivi g. Polde Omahen; zato mu na tem mestu najlepša hvala, kakor vsem ostalim, ki so pomagali in žrtvovali čas, ko so hodili na Orlov vrh graditi ploščo. Najlepša hvala vsem skupaj.

Mašo sta darovala čč. gg. Franci Kosem in Stanko Cikanek. Lepo pridigo je imel v slovenskem jeziku g. Stanko Cikanek, g. Kosem pa je govoril mladini v angleščini.

Po maši pa je imel govor g. dr. Stanko Kociper (Govor prinašamo na drugem mestu. — Op. ured.).

Po kosilu so se vršile še pete litanije Matere božje pri kapelici.

Pozno popoldan se je začela družba razhajati. Obljubili smo si, da se prihodnje leto spet snidemo.

Upam, da bo kdo drugi kaj bolj podrobno napisal o tej naši spominski proslavi ob 40-letnici Turjaka in ustanovitvi Slovenskega Domobranstva.

Udeleženec.

Sobota 18. junija 1983. - na Orlovem Vrh

Dragi soborci, bratje in sestre, dobrodošli in pozdravljeni, posebno iz Argentine, Brazila, Evrope, Kanade in drugih daljnih krajev!

Ko si je Bog zamišljal slovensko zemljo, tako nekako piše naš največji pisatelj Ivan Cankar, je nanjo stresel celo prgišče biserov in lepote, ki mu je ostalo pri stvarjenju sveta. Stresel je vse to na zemljo pod Triglavom, od morja do vzhodnih planjav, od koroških dolin do kočevskih gozdov in je dejal: Tod bodo živeli veseli ljudje.

Prišel pa je človek, ki mu je zlo napolnilo srce, in je to svojo zlobo zlil nad lastnimi brati sredi naše domovine, v tistih Cankarjevih nebesih pod Triglavom, v krajih, ki so kot krvave rane zazijale na naših svetih slovenskih tleh: Kočevje... Teharje... Podutik... Lubnik... Hrastnik...

Morda je ironija usode v tem, da se daleč v svetu, s skromno sveča-

nostjo spominjamo slavnega Slovenskega domobranstva, ki je bilo rojeno v dimu in ognju Grčaric in Turjaka, se v zmagovitem zagonu pognalo preko naše zemlje, pa potem izdano in zasramovano umrlo ob krohotanju komunističnih strojnic.

Veličastvo takih dimenzij bi zahtevalo v nebo kipeče spomenike, neugasljive kresove, pesem zvonov in proslavljanje množic. — Nekje v bodočnosti pride tudi to; mi pa bomo danes poskrbeli, da ostanejo tiste krvave zadnje postaje Slovenskega domobranstva zapisane in rešene pred pozabo, tako so zapisane in pozabe rešena njihova imena v "BELI KNJIGI" IN NA BELI STENI: VEČNA jim SLAVA!

Milan Zajec

Nedelja 19. junija 1983., na Orlovem Vrh

Dragi gostje, soborci, prijatelji, bratje in sestre!

V imenu odbora „TABORA“ DSPB v Cleveland bi rad najprej pozdravil med nami vse, ki ste se nam pridružili za to svečanost iz vseh drugih krajev.

S še posebnim veseljem pozdravljam v naši sredi soborca-domobranca in prijatelja dr. Stanka Kocipra kot slavnostnega govornika in Venceljna Dolenca iz Buenos Airesa, ki tako s svojo navzočnostjo živo pričata o trdnih vezah, ki vežejo nekdanje protikomunistične borce po vseh kontinentih. Prepričan sem, da bosta dokaze te naše povezanosti uvidela tudi sama ter jih obenem z našimi najiskrenejšimi pozdravi sporočila soborcem, združenim v „TABOR“ DSPB v Argentini. Pozdravljam predsednika Zveze „TABOR“ DSPB iz Rochestra F. Gruma in domobranca Vinka Levstika iz Rima.

Pozdravljam č. g. misijonarja Stanka Cikanika iz daljnje Brazilije in najlepša hvala, ker bo somaševal na naši proslavi.

Posebo hvala in pozdrav pa smo dolžni župniku č. g. Francetu Kosmu, ki bo tudi letos opravil sv. mašo za pokoj duš naših padlih in pomorjenih bratov in sester in za novo moč nas vseh, da jih ne bomo nikdar pozabili in nikdar stopili s poti, po kateri so šli oni v smrt in večno slavo.

Gospod Kosem bo blagoslovil tudi spominsko „BELO STENO“, ki stoji poleg kapelice Marije iz Brezij; saj jim je bila Marija edina Tolažnica na teh krajih, katera imena so zapisana na Beli steni, kjer so umirali poštenci Slovenci za Boga, Narod in Domovino, ki bo v bodoči zgodovini pričala potomcem slovenskega rodu o grozotah in zločinih komunizma nad slovenskim narodom in pokolom slovenskih domobrancev 1945.

Hvala lepa Poldetu Omahnu za njegovo tehnično delo in vodstvo ter odgovornost pri gradnji „BELE STENE“. Boglonaj, Polde!

Hvala lepa vsem, ki so pomagali z delom ali gmotno k uresničitvi, da danes stoji spominska plošča na Orlovem vrhu, ki je vernemu slovenskem narodu v ponos, Titovim komunističnim partizanom pa v sramoto.

Hvala lepa g. Knezu in pevskeemu zboru fare Marije Vnebovzete v Collinwood za sodelovanje pri petju. In zahvaljeni vi vsi, ki ste se nam tudi letos, kot vsa leta doslej, pridružili, da skupno počastimo žrtve komunističnega divjanja po slovenski zemlji.

Milan Zajec

PISMO PREDSEDNIKU REAGANU

TABOR ZDSPB

Cleveland, Ohio

20. junija 1983

Hon.

Ronald Reagan

President of the United States,

The White House,

Washington, DC.

Spoštovani g. predsednik!

Podpisani funkcionarji in člani organizacije TABOR-ZDSPB bi se radi pridružili prošnji, ki Vam jo je 14. februarja 1983 poslala skupina jugoslovanskih osebnosti, združena v Odboru za demokracijo v Jugoslaviji. (PO BOX 552, Manville, New Jersey 08835)

Tudi mi delimo zaskrbljenost te skupine z ozirom na politiko Združenih držav do Jugoslavije. Strinjamo se tudi z navedbo v londonskem TIMES-u z dne 10. maja 1983, da je iz jugoslovanskega komunističnega sistema nastala „politična in ekonomska zmešnjava“. Zato smatramo, da je nujno potrebno, da Združene države pripravijo nek načrt, ki bi predvideval možnost, da komunistični režim v Jugoslaviji propade. V nasprotnem primeru bo imela od tega korist samo Sovjetska zveza.

Radi pa bi Vas opozorili tudi na moralno plat jugoslovanskega problema.

V majski številki (1983) dobro poznanega londonskega mesečnika „The Encounter“ je pod naslovom „Celovška zarota“ Nikolaj Tolstoj opisal in dokumentiral, kako so maja 1945 Britanske okupacijske sile v Avstriji s prevaro in s silo izročile jugoslovanskim titoističnim četam preko 200.000 Jugoslovancev, ki so pred novo komunistično diktaturo v Jugoslaviji zbežali v Britansko cono Avstrije. Skoraj vse te može in neoborožene begunce se Titovci poklali, čim so jim jih Britanske oblasti izročile.

Nikolaj Tolstoj zaključuje svoj članek z vzklikom:

„Če bi obramba na procesu proti nemškim vojnim zločincem v Nürnbergu in drugod imela v rokah podatke o tem, kaj se je zgodilo v zahodni Avstriji in severni Italiji samo teden dni po kapitulaciji, bi bil morda ustavljen celoten proces proti vojnim zločincem. Kajti, ali ni bil pravičak obtožljiv vojni zločin, zavestno poslati desetisoče

nemočnih mož, žensk in otrok pred krvnike in v smrtna taborišča?"

Toda to še ni vse. Ljudje, ki so zagrešili ta strašni zločin, so še vedno na najvišjih položajih, medtem ko se ta in njemu podobni zločini še vedno smatrajo za vir neke legitimnosti jugoslovanskega komunističnega režima.

Prominentni jugoslovanski komunistični voditelj in do nedavna predsednik Zveze Komunistov Jugoslavije Mitja Ribičič je bil leta 1945 mlad častnik Tajne policije. V izjavi, objavljeni v ljubljanskem tedniku TELEX, 13. marca 1981, je dejal:

„Zdaj 30 let kasneje, so nekateri ljudje pričeli postavljati vprašanje odgovornosti, ker smo takrat brez večjih sodnih obravnav obsodili na smrt nekaj tisoč najhujših kriminalcev. Mogoče je revolucionarni val odnesel s seboj tudi nekaj nedolžnih žrtev, ljudi, ki so bili prisilno mobilizirani, toda mislim, da revolucija ne more biti odgovorna za njihovo smrt, da pada odgovornost na tiste zločince, ki so to izvršili.“

Gospod predsednik, ti „nekaj tisoč“ ubitih, o katerih govori komunistični voditelj s takim cinizmom, so bili naši soborci, možje, ki so se z nami borili proti stalinističnemu komunizmu v Sloveniji in ki so bili potem, ko so dobili zatočišče v Avstriji, izročeni Titovi komunistični policiji; 12 tisoč po številu, kot to potrjuje tudi Tolstoj v svojem članku. Bili smo pripadniki Slovenskega Domobranstva, ki je skušalo preprečiti, da bi stalinisti ob koncu vojne prevzeli oblast v Sloveniji, takrat severozahodni pokrajini Jugoslavije in danes eni od šestih suverenih republik.

Komunisti nas obtožujejo kolaboracije z Nemci; toda ta obtožba je popoln nesmisel, če upoštevamo, da komunisti niso vodili neke vojne za narodno osvoboditev, temveč bratomorno revolucijo, kot je Mitja Ribičič sam poudaril.

Priznal pa je to tudi predsednik Tito z izjavo, objavljeno v zagrebškem VJESNIKU, 24. maja, 1972:

„Podobno je bilo tudi v Solveniji. To je bila torej državljanska vojna. Toda o tem med vojno nismo hoteli govoriti, ker ne bi bilo v našem interesu.“

Komunistična sla po oblasti je bila tako močna, da so bili pripravljeni boriti se proti Britanskim in Ameriškim četam, če bi se izkrcale na jugoslovanski obali v okviru svojih operacij za osvoboditev Evrope. To je potrjeno tudi v knjigi „Tito, Mihajlovič in Zavezniki“, W. R. Roberts (Rutgers University Press, 1975) in v knjigi „Vojni časi“, Milovan Djilas, (Harcourt, Brace Yovanovich, 1977).

Polkol dvanajst tisočev razoroženih Slovenskih domobrancev pa je bil v resnici samo zadnje dejanje jugoslovanskih stalinistov pri uporabljanju marksistično-leninistične metode za zavojevanje absolutne oblasti. Že ob koncu leta 1941 so objavili, da je „Osvobodilna Fronta“, ki so jo vodili komunisti, prevzela suverenost nad Slovenijo, in da bo doletela smrtna kazen vsakogar, ki bi se skušal izven njenih vrst boriti proti nemških okupatorjem.

Istočasno pa so si komunisti s terorjem podvrgli manjše sopotniške

skupine in posameznike, ki so se z njimi povezali v „Osvobodilni Fronti“ v zmotni veri, da se vključujejo v neko politično koalicijo. Komunisti pa so lagali tudi tujim opazovalcem in samemu Churchill, da je „Osvobodilna Fronta“ široka koalicija političnih strank, in da komunisti nimajo namena uvesti komunističnega sistema v Jugoslaviji.

Najhujše je prišlo po kapitulaciji Italije septembra leta 1943. Nekomunisti v Sloveniji so se pričeli zbirati na Turjaku in Grčaricah, toda komunistične enote so jih napadle s pomočjo italijanskega topništva, da bi jim preprečile nastop proti Nemcem. Sledil je masovni pokol. Tudi nekomunisti so tako postali proti-komunisti in njihova edina skrb je bila odslej, preprečiti komunistično seganje po totalitarni oblasti.

To je torej tisti „zločin“, zaradi katerega so Ribičič in njegovi po Drugi svetovni vojni v Sloveniji poklali še nadaljnje tisoče naših soborcev. Podobni dogodki pa so se odigrali tudi drugod po Jugoslaviji.

Gospod predsednik! Isto komunistično vodstvo, ki je odgovorno za sedanjno gospodarsko in politično krizo Jugoslavije, je tudi odgovorno za smrt deset, ne , sto tisočev! Zato ne zasluži prijateljstva in podpore Združenih držav!

Ne moremo se boriti v Nikaragvi proti nečemu, kar odobravamo in podpiramo v Jugoslaviji! V resnici bi bilo koristno preučiti taktiko komunistov v Jugoslaviji; za boljše razumevanje taktike v Nikaragvi in El Salvadorju.

Z veseljem smo pripravljeni posredovati nadaljnje informacije.

S spoštovanjem!

Za T A B O R Z D S P B

Glavni odbor

France Grum, predsednik

Milan Zajec, predsednik

Krajevni odbor, Cleveland.

T O M B O L A

ZAVETIŠČA dr. GREGORIJA ROŽMANA bo

27. novembra 1983

v Slomškovem domu – Ramos Mejía

Med glavnimi dobitki bo televizor v barvah

NAPROŠAMO VAS ZA SODELOVANJE:

darujte dobitke in kupujte tablice.

PODPRITE NAŠE SOCIALNO DELO!

Odbor Rožmanovega Zavetišča.

Jakov Cene – 60 let

Jakov Cene iz Vižmarij pri Škofji Loki bo v kratkem dopolnil 60 let, kar se nam zdi čudno, da je mogoče, saj je danes prav tako mladosten, kot takrat, ko je bil mlad in neugnan. Že mlad je bil zelo agilen in ga je poznala cela Loka tja do Kranja in obe dolini t. j. tudi Selska, odkoder izhajajo njegov rod. Malo je rojakov, da ne bi poznala Ceneta v Ameriki, pa naj bo to v južni ali severni, kamor je šel že nekajkrat obiskat sestro in prijatelje, ki jih nikoli ne pozabi.

Ob začetku druge svetovne vojne je bil kot 17-letni fant navdušen Jugoslovčan in ves ponosen oblekel uniformo planinca, in predno so ga potrebovali, je bilo konec Jugoslavije. Prišla je zasedba po Nemcih, in je bil poklican v „arbeitsdienst“ od koder je kmalu pobegnil in se pridružil partizanom na Koroškem; od tam je kmalu prišel s partizani na Gorenjsko. Tu so partizani pobijali brez milosti in tako spoznal, da to niso nikaki „osvoboditelji“ ter je tudi od njih pobegnil. Postal je „skrivač“. Skrival se je pred Nemci in partizani, oboji so ga iskali kot „dezerterja“. Ko se je ustanovila domobranska postojanka v Škofji Loki, je takoj stopil v njihove vrste. Ob koncu vojne se je z ostalimi domobranci umaknil na Koroško. Iz Vetrinja je bil vrnjen v škofjo Loko v zapore škofjeloškega gradu. Po nekaj dneh so ga v skupini 48 soborcev peljali zvezanega iz Loke po blegaški cesti na strežanje. V vasi Podpurfelca, si je prerezal vezi s katerimi je bil zvezan z ostalimi in tako ušel in se rešil. Šel je zopet nazaj na Koroško, kjer je bila njegova družina. Bil je nekaj časa v taborišču Lienz in nato v Spittallu, odkoder je emigriral v Argentino.

V Argentino je prišel z materjo in očetom. Najprej mu je umrla mati, potem še oče. Kot mlad, delaven, bister in sposoben se je kmalu osamosvojil in imel lastno podjetje v San Justu — tovarno mozaikov in trgovino in si tako priboril lepo bodočnost. Pred leti je imel težko operacijo, ki jo je hvala Bogu, srečno preživel. Po operaciji je moral opustiti delo v trgovini in tovarni, zgradil si je lep dom v Ramos Mejía in stopil v pokoj. Tako sedaj v miru opravlja svoje premoženje.

Naš Cene pa ni bil samo „garač“ za sebe. Ves čas je eden od najbolj agilnih članov društva Tabor in v glavnem odboru Zavetišča dr. Gregorija Rožmana. Z njegovo aktivnostjo se je mnogo napredovalo posebno pri Rož-

manovem zavetišču, katerega skoraj vsak dan obišče in pomaga, da ta socialna ustanova lepo napreduje.

Našemu Cenetu vsi želimo: tako Taborjani kot Rožmanov zavod, da bi bil še mnogo let med nami in da bi ostal tudi v bodoče tako aktiven, kakršnega poznamo danes.

Bog te živi Cene!

Zlatomašnik – prelat France Novak

Kdo ga ne pozna? Gospod prelat je čil in nad vse prijazen in dober duhovnik. Ima argentinsko faro v Ituzaingó, Vel. Buenos Aires, kjer gara že dolgo let. Začel je iz nič, napravil stavbo za šolo, ima izredno sposobnost za pridobitev ljudi in se je vživel v okolje, kamor ga je namenila božja Previdnost.

Gospod je ustanovni član zavetišča dr. Gregorija Rožmana, poleg vseh časopisov je redni naročnik Tabora. Rad prihaja in mašuje v zavetišču. Ob njem nam je vedno prijetno, ker je zelo duhovit, radi ga imamo! Svojo zlato mašo je pel 13. avgusta 1983 v Slomškovem domu v Ramos Mejía, kjer so mu sorojaki pripravili slavlje.

Gospodu prelatu ob tej, od Boga dani življenjski sreči, želimo še veliko uspehov v življenju.

Enako čestitamo k zlatemu jubileju patru Cirilu Petelinu!

Bog nam oba ohrani še dolgo let!

Gospa Karolina Frančič roj. Kegljevič – 90 let

Gospa Karolina Frančičeva bo 24. oktobra izpolnila 90 let. Nihče ne bi verjel, da je ta izredna domobranska mati, odeta v črnino odkar so ji komunisti ubili v Teharju njenega ljubljene sina Ivčka, domobranca, še tako trdna in prisebna. Prehodila je dolgo življenjsko pot v dobrem in hudem, ter po dolgih letih, ko so jo sekirali ter zaprli, prišla s sinom Nacetom v Argentino. Tu je poleg pokojnega moža še hčerka Lina z družino, sedaj pa ima že pravnukinjo. V Argentini je našla prijateljico iz mladih let iz šmiheljske meščanske šole pok. go. Jelenčevo Julijo, enako sodnikovo soprogo go. Alojzijo Rezljevo — novomeščanki, ki sta obe že odšli v večnost.

Sedaj živi mirno življenje v Hurlinghamu, Vel. Bs. As., prebira poleg Tabora vse slovensko časopisje, in to še brez očal, in bo v krogu svojih praznovala 90 let; mi pa ji želimo, da ji Bog nakloni še veliko let med svojimi dragimi!

K Markotu smo šli

Že večkrat smo govorili, da bi šli obiskat Markota, kateri je že čez 30 let v bolnišnici, 130 milj južno od Clevelanda.

Resnica je postala, ko je prišel na obisk v Cleveland njegov prijatelj Vencelj Dolenc iz Argentine. Na državni praznik, ki ga Amerika slavi 4. julija smo se peljali z Francetovim avtomobilom, on, njegova žena Metka, Vencelj in jaz. Vozili smo po lepi velecesti št. 77 proti jugu. Pot je bila lepa in ne preveč prometna. Obetal se nam je lep, a vroč dan, a ker ima avto hladilne naprave nismo občutili vročine.

Okolica je bila krasna, ponekod podobna Dolenjski, male vzpetine, po katerih so bile raztrešene hišice, nekatere obdane z malo več zemlje, da je izgledalo kot majhne kmetije, spet drugod samo hišice z malim vrtom — res lepo! Cesta je šla malo v hrib, pa spet navzdol, malo vijugasto sem in tja, ob cesti je ponekod tekeli mali potoček, ki se je zgubil med hribi. Tudi manjša jezera so se videla. Čimbolj smo šli proti jugu so bili višji hribi z gozdovi, da so že prekašali dolensko pokrajino in so bili že bolj podobni škofjeloškimi, na katere je Vencelj tako ponosen. Ob obujanju na čase, ki smo jih preživeli med vojno in še po vojni, kakor tudi to, kako bo pri obisku Markota, če nas bo še poznal, nam je čas kar hitro minul. Pa je začel Dolenc po spominu čitati zadnje Markovo pismo, ki mu ga je pisal iz Evrope:

„Dragi Cene!

Kaj je krivo mojemu molku? — Cene, ne misli, da sem Te pozabil, ne, to nikakor ne. Saj potem ne bi bil fant, če se Tebe ne bi spominjal in si želel skorajšnjega snidenja s Teboj v borbi na terenu. Težko pa mi je, da sem tak slabič, ker Ti šele sedaj pišem. Vedno sem mislil, da bom jutri, ko bo kaj bolj otipljivih novic, pa jih mi in nočejo priti. Vem, da tudi Ti želiš, da bi bili skupaj v borbi doma. Kajti resnično je najlepše živeti v borbi za drago domovino. Glej in vedno sem čakal, da bi Ti pisal to, kajti s tem bi Te najbolje razveselil.

Glej Cene, sam praviš, da si bomo razkrili svoje težave, zato ne zameri, ker Ti o njih pišem. Ludvik se je poročil in odšel v Ameriko. Vsi odhajajo in se bojim, da bom moral tudi jaz oditi. Pa si želim in upam, da pride sam si ga vedi od kje in zakaj vzrok, ki mi bo preprečil odhod. In če se vojna odloži, kaj potem? Franciju je hudo, saj ga poznaš, idealist brez primere, to danes še bolj vidim kot popreje. Tudi Matevž bo težko šel in Dejak. Vidiš, kako težka odločitev in če Ti odkrito povem še to, da ne ljubim drugega kot ljubo domovino in ves slovenski narod, moje drage starše, sestre in brate, ki ne smem misliti na nje, ker mi je preveč hudo. Pa je nadaljeval s par dogodki, ki jih je preživel doma. Rdeče je lahko sram če bi vse opisal o spopadih na meji, potem v zasedah in v sami Ljubljani, kjer

me čakajo že štiri mesece in se ustijo, da me morajo dobiti. Ali to so stvari, ki so za poslušati, kajti je težko tako pisati, da bi človek mogel verjeti. Ljubi Cene če bomo „Njega“ prosili, da če bomo tudi raztreseni po vseh kontinentih, da se snidemo v naši ljubi domovini — nas bo „On“ uslišal. In skupaj bomo šli od zmage do zmage.

Dragi Cene, najbolj bi Te zanimalo, kdaj bo prišel povratek. Seveda Ti na to ne morem odgovoriti točno. Četudi odidemo, vsi vrnili se bomo. Saj je Ludvik poročen, bil pa je trdno prepričan, da ga družina ne bo ovirala, da ne bi ga videli med prvimi borci v strelškem jarku. Cene, nepozabni prijatelj, poznam Tvojo preteklost še iz Škofje Loke in vem, da bi že podlel, če se ne bi zavedal, da moraš dočakati vstajenja našega naroda. Le s pogumom, novim časom naproti, saj tudi jaz težko čakam časov, da se snidemo skupaj... utrujeni, po borbi prižgemo cigareto — kajti boljša ni nikdar.

Nato je še France opisal svoj povratek iz Vetrinja: kaj vse je doživel in kako se je rešil... in da se je potem še tri leta skrival v domovini. Kaj vse je pripovedoval, da smo v gotovih trenutkih kar sapo zadrževali. Koliko gorja in sovraštva na eni strani, na drugi pa toliko ljubezni.

Še pa še smo govorili o tem, nato o Milanu, Kozini (kjer so en teden prej Vencelj in Stanko preživeli večer skupaj s Kozinom, v Kanadi, pri soborcu Florjanu, kjer je Kozina pripovedoval o svojem križ potu.

Kmalu smo zavili iz glavne ceste na manjšo, proti mestu Cambridge, kjer se je nahajala bolnišnica. Da ne bi bilo nepotrebnega obračanja, se je France pozanimal, kje se nahaja bolnišnica. Po precej ozki vijugasti cesti, obdani z hribi smo prišli na odprt svet. Bili smo pred napisom imena bolnice. Vse skupaj je izgledalo kot malo mestece. Vsi paviljoni so bili zidani in med njimi je bilo dosti prostora za travo, v sredini pa cesta na obeh straneh, kot taborišče Spittal. Nobene ograje nikjer in ne vratarja pri vhodu.

Ogledali smo si, če bi bila kje kakšna pisarna, da povemo po kaj smo prišli... pa je nismo našli, zato je France zapeljal na majhno parkišče, kjer je bilo že nekaj avtomobilov. — Pri paviljonu 223, kjer bi se moral nahajati Marko, smo vprašali mladega črnca, če pozna Markota. Takoj je pokazal, da je v tej stavbi in da naj gremo kar noter. Ko smo vstopili, je bila najprej velika soba, kjer so nekateri igrali biljard, šahovska deska je bila na mizi, tudi TV je bil noter in več stolov. Eden od navzočih je pristopil k nam in vprašal kaj želimo, ko smo mu povedali, da bi radi Markota je takoj začel klicati Markota in tudi drugi. Po hodniku prihaja Marko. Ko sem ga ogledoval sem takoj dobil njegove poteze na obrazu, čeprav se je precej spremenil od časa pred 34 leti, ko sem ga zadnjič videl. Verjetno sem se tudi jaz... Ko mu podamo roke in ga vprašamo, če koga pozna, se ni takoj spomnil. France mu pove, da je to Vencelj, da je prišel iz Argentine, da je njegov prijatelj in da smo vsi njegovi prijatelji. Potem pa smo se posedli pri oknu in ga spraševali in on nas. France ga vpraša, če kadi, pa je rad vzel cigareto in kadil in povedal, da cigarete lahko kupi.

Čez čas je na vsakega posebej pokazal s prstom in dejal: „Tebe sem že nekje videl“, potem se pa že spomnil imen in postal zaupljiv. Tudi še iz Spittala se je začel spominjati imen in iz Clevelanda. France je imel s seboj zadnjo številko Tabora in sem ga vprašal, če kaj bere slovensko, pa je rekel da nima kaj. Potem je bral Tabor, kjer je videl ime Franceta Gruma in dejal: „tega tudi poznam, saj je bil moj prijatelj“. Ko smo gledali slike domobrancev v Taboru mu reče France, „tudi ti si bil domobranec, se spominjaš?“ Za več drugih stvari smo ga še spraševali: ...kako so kot Matjaževa vojska hodili čez mejo... — „seveda“, je dejal.

Pripovedoval je kako se ima, da je hrana dobra, je lepo oblečen in da dobi cigarete. Ko mu je Metka ponudila nekaj sadja in flancate, ki jih je prinesla s seboj, je rekel, da bo jedel pozneje. Potem nas je peljal v sobo, kjer je imel posteljo, mizo, stol in omaro, vse lepo čisto. Sam si počisti svojo sobo in tudi posteljo je imel lepo postlano.

Kot smo ugotovili je za sedanost v vsem na tekočem, dočim se je o preteklosti precej lovil, pa to ni nič čudnega, ker več kot 30 let živi med tujci, nobenega znanca in ne Slovenca ni videl ves ta čas. Še zdravemu bi spomin obledel in se ne bi marsičesa spomnil več. Ko ga je Metka povabila, da bi se skupaj slikali, je bil takoj za to in je prav moško sedel in z nasmeškom gledal v aparat. Govoril je čisto slovenščino, čeprav kakor je povedal, da tu nima nobenega Slovenca in da že čez 30 let ni govoril slovensko. — Njegovi kolegi so ga pohvalili, da je dober in da je brihten inteligent in, da zna več jezikov in, da jim je povedal, da je iz Jugoslavije. Tudi starešina ga je pohvalil, da je priden, da rad dela, sicer pa je njihov delo, čistoča po sobah, hodniku in družabni sobi. Ko smo se s težkim srcem poslavljalji od njega in mu obljubili, da bomo kmalu spet prišli, je vsakemu segel v roko in dejal: „Z Bogom, na svidenje!“

Ko smo se vračali proti Clevelandu, naše misli in pogledi niso bili več toliko uprti v lepo naravo, po kateri smo se vozili. Naše misli in pogovori so bili pri Markotu. Vencelj in France sta pripovedovala svoje doživljanje z Markotom v Matjaževi vojski. Tudi par osebnih Markotovih doživljanjov je povedal Vencelj v šali čeprav v resnici ni bila nikakšna šala. — Ko se je zvečer vozil Marko s kolesom iz Gorenjske po novi cesti v Ljubljano, se mu je zadnje kolo kolesa precej izpraznilo, ustavil se je na Medvodskem mostu, da dobi kakega biciklista, da bi mu posodil pumpo. In res, kmalu privozi za njim nekdo, katerega Marko ustavi in mu pove svoj problem. Rade volje je neznanec sam napumpal kolo in šele, ko je pumpal, Marko zapazi, da je miličar. — Spet drugič, ko je hitel peš skozi Ljubljano, mu dva pri enem avtu kličeta, naj jima gre pomagat potisnit avto, ker jima ne vžge. Ko je bil že skoro pri njih, zapazi da sta miličarja. Kaj je hotel, da ne bi postal sumljiv: pomagal je poriniti avto, pa mu je pri tem padla pištola izza pasa, katero je pobral miličnik in mu jo vrnil, misleč da je OZNovec in ga povabi v avto, da ga zapelje, kamor pač hoče. Tako se je Marko prepeljal preko Ljubljane v policijskem avtu. — In zopet drugič so v Ljubljani zastražili vse prehode, da bi njega dobili. Pa je moral Marko

nujno na drug dogovorjen kraj. Opazujoč zasedo, kako se vede in legitimira sumljive posameznike, je videl, kako oni dvorijo nekim dekletom, ki so šle mimo njih in se z njimi pogovarjale in ustavile. Hitro je izrabil priliko in se jim približal, zmirjajoč policiste naj bodo bolj resni in naj pustijo dekleta na miru če ne, jih bo zatožil komandi. — Postali smo dobre volje.

Ko smo se bližali Clevelandu, so se od zapada nad jezerom vlekli črni oblaki, bližala se je nevihta. Ko smo dospeli v Cleveland, so nas takoj obkrožili, in prvo je bilo, kako je z Markom. Ko so prve kaplje udarjale na šipe so naše misli in pogovori bili pri Markotu.

Ludvik Kolman

Spominski dan 1983

Zadnji čas sem slišal novo komunistično krilatico, namreč, zakaj se ne bi komunisti in protikomunisti pobotali na nek način, češ, saj so oboji enako grešili.

Dobro, govorimo o tem in zato pojdimo na kratko skozi zgodovino revolucije. Prosim, dobro poslušajte in opazujte obnašanje in delovanje komunistov in protikomunistov (zlasti domobrancev) ter presodite, kdo je grešil in koliko je kdo grešil!

Da pa boste lažje presodili, moram najprej omeniti tole dejstvo: med prvo in drugo svetovno vojno je delovala v Evropi takozvana Komintern — to je, komunistična internacionala, organizirana v Moskvi, dirigirana iz Moskve, sedež je pa bil nekaj časa v Parizu, na Dunaju, v Pragi in na Švedskem; mogoče še kje drugje, česar pa jaz ne vem.

To komunistično internacionalo so sestavljali zastopniki vseh komunističnih strank v Evropi. Zastopnik jugoslovanske partije je bil nekaj časa Jože Broz-Tito.

Naloga te komunistične internacionale je bila natančno študirati, opazovati in analizirati stanje in razvoj v posameznih državah in če se je pokazalo, da so razmere zrele in ugodne za nastop komunizma, potem se je tudi izdelal podroben načrt za delo komunistov v dotični državi. Za Jugoslavijo je bil tak plan narejen. —

Sedaj, v zgodovino revolucije.

Jugoslavija je bila poražena in razkosana aprila 1941 in prišel je okupator. Kmalu za njim se je pojavila Osvobodilna fronta. — Na kratko: O. F. — z oboroženimi partizani. (Načrt je bil narejen!)

Osvobodilna fronta je bila maska, pod katero so nastopali komunisti, da so mogli delati.

Geslo Osvobodilne fronte je bilo: Boj za osvoboditev naroda. Lep in silno privlačen bojni krik za tiste čase in mnogi so v začetku nasedli tej propagandi in veliko jih je vstopilo v partizanske vrste kot prostovoljci.

Med partizanskimi vrstami so poslušali dan za dnem politkomisarje, kaj vse bo dosegla O. F. — Vsi bodo enaki, nič več gospodarjev in hlapcev, za vsakega primerno delo z zadostno plačo za lepo življenje, nič več revščine itd., itd.

Ponoči so pa hodili po vaseh, širili propagando, pobirali mlade moške, grozili s smrtjo vsem nasprotnikom O. F. in tistim, ki se niso odzvali nabornemu pozivu Partizanov.

Tudi okupatorja so včasih ponoči nadlegovali iz varne daljave; to pa zato, da so lahko lagali svetu, kako imajo cele divizije obkoljene.

Manjše sovražnikove patrole so napadali, minirali železnico in mostove in še marsikaj. In kaj so dosegli? Drugi dan je prišel okupator, izropal vasi, nato jih je porušil, moške pa odvedel v koncentracijska taborišča. Nekaj pa jih je obdržal kot talce, da jih pobije, če se bodo taka dejanja ponovila.

Prostovoljci — nekomunisti — niso bili zadovoljni s takim početjem O. F., zato so mnogi dezertirali in se vrnili na svoje domove; in ti so podali pravi obraz O. F. in njene resnične načrte.

O. F. se bori v prvi vrsti proti nasprotnikom O. F. — bori se za oblast komunizma. Vsi nastopi proti okupatorju so le navidezni.

Dotoka prostovoljcev sedaj ni več, prisilna mobilizacija ne uspeva, ker se ljudje poskrijejo, ko zvedo za bližanje partizanov.

O. F. se je sedaj odločila za pobijanje na debelo. Vse odločne protikomuniste — zlasti vplivne in ugledne osebe — so začeli „likvidirati“ po vsej Sloveniji: kmete, delavce, učitelje, duhovnike in tako dalje. Cele družine so spravili partizani na oni svet in tudi požgali mnogo vasi. Tako je skušala O. F. zadušiti vsako nasprotovanje med narodom in ga ukloniti svoji volji. Okupatorja to seveda ni prav nič motilo, da se Slovenci pobijajo med seboj.

V tem nevzdržnem položaju so vaščani nekako prišli do orožja in zahtevali od okupatorja pravico, da branijo sami svoje vasi, imetje in življenje.

Tako so nastale Vaške Straže. Hitro so se širile, zlasti na Dolenjskem in Notranjskem — v Št. Joštu, Polhovem Gradcu in Horjulu. Skoro vsaka večja vas je imela svojo postojanko. V poletju 1943 so Vaške Straže zajezile divjanje partizanov.

V septembru 1943 je pa Italija kapitulirala. O. F. je zvedela preko komunistične internacionale že preje, kaj se plete za kulisami. Zato je O. F. stopila v stik s poveljstvom italijanskih čet v Novem mestu in sklenila z generalom Ceruttijem dogovor: Prost, nemoten umik italijanskih edinic, v zameno pa morajo prepustiti orožje partizanom.

Rečeno, storjeno! Dobili so partizani več orožja, kakor so ga mogli rabiti; strojnice, brzostrelke in topništvo skupno s topničarji in inštruktorji. Tako so lahko v kratkem uničili postojanke Vaških Straž. Stražarje so vtaknili v partizanske vrste, voditelje pa pobili. Uničili so Turjak skupno s posadko in Grčarice s četniki.

Nastal je skrajno obupen položaj. Na srečo je Vule Rupnik zbral

nekaj Vaških straž pri Novem mestu in se prebil do Ljubljane in jaz sem zbral čez 600 Vaških Straž v Borovnici — iz Rakitne, iz Begunj, Kožleka, na Stari Vrhniki, pa št. Jošt, Polhov Gradec, Horjul ter odred četnikov. Iz teh dveh enot Vaških Stražarjev je uspelo generalu Rupniku — slava in čast mu — organizirati Domobrance — novo ime in nove uniforme, toda staro geslo: Boj za Boga — Narod — Domovino.

In boj se je nadaljeval.

V tem usodnem času je bilo težko biti narodnjak in zvest kristjan, ker je to bilo združeno z nevarnostjo za življenje. Treba je bilo človeka in pol. Domobranci so postavili tak vzor človeka in pokazali edino pravo pot, ki bi jo moral nastopiti takrat vsak pošten Slovenec.

Boj se je nadaljeval za svobodo, za ta najlepši in največji dar božji, ki dela človeka podobnega Bogu samemu, pa tudi najbolj usodepolni dar, ker nudi človeku možnost, da se upre Stvarniku samemu.

Domobranci so se borili zato, da bi mogel narod uživati to svobodo tako, kakor je v božjih načrtih.

Vera je bila takrat v nevarnosti. Vera in komunizem sta si po svojih naukih tako nasprotna kakor voda in ogenj. Vera uči živeti po božjih naukih. Ne živeti po božjih naukih je greh, pravi Cerkev. Povedano to čisto po človeško: če ne upoštevamo božjih zapovedi, potem se upiramo Bogu; in to je blaznost, ker je vse veselstvo skupno z nami popolnoma odvisno od dobre volje Stvarnika. Če bi vsi živeli po veri, ne bi bilo krivice, sovraštva, ne stradanja in ne vojne. Vera zagovarja svetost življenja, zakona, svobodo in tako dalje.

Komunizem vse to odklanja, zametava. Domobranci so se borili za božje pravice med narodom, za pravico božjega češčenja med nami; tako, da Bog ne bo rekel na dan vesoljne sodbe: „Resnično, ne poznam vas!“.

Obstoj naroda je bil takrat v nevarnosti in je še danes. Zgodovina dokazuje, da Stvarnik pokliče vsak narod v gotovih dobah na odgovor, da se izkaže, ali ima še pravico živeti na zemlji.

Tudi naš narod je Bog poklical na odgovor. In Domobranci so naredili izpit pred nebeško komisijo in pridobili pravico za nadaljnji obstoj našega ljudstva.

Sodite sedaj kakor je bilo rečeno v začetku: Komunisti so prišli doma na oblast, ker so sovjetske trupe postavile Tita za diktatorja Jugoslavije: ali je sedaj svoboda — politična, verska, ekonomska, — svoboda govora, gibanja — izbira poklica?! In ne pozabite, da so komunisti kot hijene izkopal domobranske grobove na ljubljanskem gradu in kosti razmetali bogve-kje.

Tisoče in tisoče domobrancev in protikomunistov je bilo pobitih kot zločinci pred 38 leti ta mesec.

Temna izgleda naša usoda, toda pobiti protikomunisti so nam poročili, da se bo uresničilo to, za kar so naši borci dali svoje življenje; zlasti, če bomo zvesti naročilu, ki nam ga pokojni zapuščajo, namreč: Bratje in sestre, naš boj za Boga — Narod — Domovino — nadaljujte!

CELOVŠKA ZAROTA (The Klagenfurt Conspiracy)

Vojni zločinci in diplomatske tajnosti.

(ENCOUNTER, LONDON, MAJ 1983.)

„...Za nas je stvar časti, da nekomunističnih vojnih ujetnikov ne silimo k vrnitvi, da bi jih v komunistični Kitajski umorili. To ni stvar debate, temveč osnovno načelo, za katero smo se pripravljene boriti in umreti.“

Winston Churchill v pismu zunanjemu ministru Anthony Eden, o usodi vojnih ujetnikov v Koreji (1952). Vladni dokumenti, dostopni v skladu z zakonom o 30-letni tajnosti. (Sunday Times, 2. januarja 1983)

Šestega marca lanskega leta je londonski škof posvetil Spomenik žrtvam Jalte, posvečen „tisočem nedolžnih mož, žena in otrok iz Sovjetske zveze in drugih vzhodno-evropskih držav, ki so jih komunistične vlade zaprle in umorile po repatriaciji ob koncu druge svetovne vojne“. Najbolj ganljiv prizor je bil, ko je gospa Zoe Polanska-Palmer odprla vodo v vodometu. Ko ji je bilo 16 let, je pobegnila iz Dachaua in dosegla taborišče Kozakov pri Lienzu v Avstriji. Tam je bila 1. junija 1945 težko ranjena, ko so britanski vojaki na ukaz s silo natrpali Kozake v tovarnjake za prevoz v taborišča Gulaga.

Tragedija Kozakov je zdaj dobro poznana. Manj poznana pa je tragedija Hrvatov in drugih Jugoslovanov, ki so ob londonski svečanosti s plakati opozarjali na pravitako grozno usodo svojih ljudi ob istem času v istem delu Avstrije. Najbrž je le malo ljudi v tisti množici vedelo za to tragedijo, nobeden pa se najbrž ni zavedal resničnega značaja skrivnosti, ki obdaja deportacijo Jugoslovanov vse od tistega časa.

Ni ne mogoče ne potrebno, na tem mestu razlagati neverjetno zapleteni položaj, ki je nastal v Jugoslaviji med vojno. Leta 1945 je bila to država, ki je nastala kot rezultat dejavnikov, ki niso imeli dosti skupnega z željami njenih prebivalcev. Kot nagrado, ker se je borila na zmagovalni strani prve Svetovne vojne, je bila mala kraljevina Srbija leta 1919 trikrat povečana v novo imenovano Jugoslavijo. Nova ozemlja so ji bila dodeljena iz poražene Avstro-Ogrske, Bolgarije in iz zavezniškega kraljestva Črne gore. Tako je bila stara Srbija spremenjena v eno najbolj raznolikih držav v Evropi, če ne na svetu. Vlada v Beogradu je vladala Srbom, Hrvatom, Slovincem, Madžarom, Grkom, Črnogorcem, Nemcem in Albancem. Prebivalci so govorili vrsto jezikov uporabljali dve različni abecedi, v verskem pogledu pa so bili razdeljeni med katoličane, pravoslavne in muslimane.

Tako so to gorato ozemlje, dolga stoletja pod turško oblastjo, pretresali narodnostni in verski spori, dinastična sovraštva in krvna osveta. Ko so Nemci napadli in vdrlji v državo, ni zato bilo presenetljivo, da so jih mnogi Hrvati smatrali za osvoboditelje izpod države pod srbsko dominacijo, kateri se nikdar niso hoteli pridružiti in jih je po njihovem mnenju smatrala za drugo-razredne državljane. Toda večina Jugoslovancev je odločno nasprotovala Nemcem. Prvotni odpor se je osredotočil na ostankih poražene vojske, pod vodstvom generala Draže Mihajlovića. Njegovi pripadniki so postali poznani kot četniki. Naravno je bilo, da je Britanija podpirala Mihajlovićevo gverilo, ni pa ji mogla nuditi materialne pomoči, dokler se vojna sreča ni pričela obračati.

Ko je Nemčija junija 1941 napadla Sovjetsko zvezo, se je oboroženemu boju pridružila tudi jugoslovanska Komunistična partija pod vodstvom Josipa Broza (Tita). (Do takrat so komunisti zvesto sledili Stalinovim navodilom in sprejeli okupacijo njegovega zaveznika — Hitlerja). Titov končni cilj je bil brezkompromisen: ko bodo Nemci poraženi, mora Jugoslavija postati čista komunistična država, vodena po smernicah, podobnih onim v Stalinovi Rusiji. Kljub navzočnosti skupnega sovražnika ni moglo biti kompromisa med komunističnimi partizani in četniki, katerih namen je bil obnova Kraljevine Jugoslavije; in Titovi ljudje so bili v boju proti Nemcem bolj brezobzirni kot Mihajlovićevi. Maščevanje je bilo hitro; in tako je istočasno z ostrim bojem proti Nemcem divjala tudi državljanska vojna.

Spori med Jugoslovani pa zaveznikov, zamešanih z nacistično Nemčijo v boj na življenje in smrt, niso zanimali. Zanimalo jih je samo vprašanje, kdo zadaja Nemcem višje izgube; in kdorkoli je pri tem pomagal, je bil zaveznik. Spor o tem, kakšna je bila vloga četnikov in partizanov na zavezniški strani, traja še danes. Nemci so leta 1943 razpisali nagrado 100.000 mark v zlatu za Mihajlovića in Tita; leto dni kasneje pa je bila podobna nagrada ponujena samo za Mihajlovića. Britanci in Američani so k obema poslali svoje vojaške misije; toda februarja 1944 je bila napravljena odločitev, da bo vsa podpora dodeljena Titu, Mihajloviću pa ustavljena.

To pa je bila zgolj pragmatična odločitev, napravljena iz vojaških razlogov. Smatrali so, da Tito „ubije več Nemcev“, četniki pa da se „obotavljajo“ in celo „sodelujejo s sovražnikom“. Obstajajo pa številni dokazi, da so informacije, ki jih je prejemal Churchill s svojimi svetovalci, močno prikrojili v Titovo korist komunisti, ki so delovali na SOE v Kairu, na M16 in na BBC. Ko je Tretji Rajh pričel propadati, so se nekomunistični Jugoslovani znašli v težkem položaju. Sovjeti so v Vzhodni Evropi že dokazovali, kako ravnati z vsemi opozicijskimi skupinami, in Tito je že davno razumel vse prednosti masovnega terorja v odnosih do opozicije. Njegova politična policija OZNA je posnemala sovjetsko NKVD in si je hitro pridobila strašen ugled.

Ljudje, ki so podpirali Nemce ali četnike, so bili izpostavljeni primerni kazni. Djilas je kasneje zapisal, da so bili ljudje smatrani za krive ne da

bi karkoli zagrešili, temveč, ker so samo pripadali neki organizaciji... pravosodni proces je bil brez pravega smisla; razen v izjemnih slučajih, ko je šlo za voditelje; sodišča niso mogla izrekat stotine ali tisoče smrtnih obsodb... OZNA je metodično zasledovala obtožence s svojo mrežo, jih aretirala in morila...

Ko so se na pomlad 1945 Nemci pričeli umikati iz države, jim je ogromna množica prestrašenih Jugoslovanov skušala slediti preko meje v Avstrijo in Italijo. To so bili Slovenski domobranci, Srbski dobrovoljci, Črnogorski in Hercegovski četniki in veliko število Hrvatskih Domobranov in Ustašev. Med temi poslednjimi so morali biti tudi ljudje, ki so v času, ko so bili na oblasti, zagrešili vojne zločine; toda po večini so bili to navadni ljudje, ki so bežali pred grozljivo usodo.

Ko se je ta poplava beguncev pripravljala, da prestopi Dravo v Avstrijo, je naletela na predhodnice armije Feldmaršala Alexandra, ki so po nemški vdaji hitele preko alpskih prelazov v avstrijsko pokrajino Koroško. Krajevni poveljnik Denys Worrall, ki je takrat poveljeval bataljonu lahke pehote Durham, se spominja, da je 16. maja 1945 prejel ukaz, naj postavi svoje ljudi ob Dravi pri Pliberku in skuša preprečiti, da bi jo Hrvati prekoračili in se vdali Britancem.

„Takoj sem namestil svoje vode in žete ob Dravi, kjer bi jo mogli prekoračiti... Spominjam se, da sem se z jeepom peljal do reke, da bi ugotovil, če je vse v redu. Na večer se je po cesti privalila ogromna množica ljudi, nekateri na konjih. Nisem vedel, kaj naj storim. Stopil sem k enemu izmed njih in ga slednjič pregovoril, naj posedejo, kar so tudi storili. Bilo jih je na tisoče in sploh niso bili sovražno razpoloženi; bili pa so oboroženi. Vse, kar so hoteli, je bilo, da se nam vdajo; toda naša navodila so bila, da tega ne smejo storiti. Seveda, če bi jim ne bilo všeč, bi jih jaz nikakor ne mogel ustaviti. Toda, pristali so, da se obrnejo in gredo nazaj v Jugoslavijo.“

Precej jih je bilo na ta način pregovorjenih, da se obrnejo in gredo v svojo usodo, kakršna je že bila. Druge večje edinice pa so uspele predreti tenko britansko linijo in se predati. Ko so bile varno izven dosega Titovih partizanov, so bile razorožene in dovoljeno jim je bilo postaviti taborišče pri Vetrinju, pod nadzorstvom Glavnega štaba britanskega 5. korpusa v Celoveu.

Toda begunci niso dolgo ostali tam. Tretji teden maja so poveljniki britanskih edinic, ki so nadzorovale ta taborišča, dobili ukaz, da morajo biti Jugoslovani pod njihovo kontrolo poslani nazaj v svojo državo. Ker bi se ob vesti o tej preselitvi v taboriščih brez dvoma pojavili nemiri in upor, ki bi ga bilo težko zadušiti in zamolčati, so bila izdana navodila, da se je treba pri tem poslužiti prevare, s katero bi se Jugoslovane zvalilo na transporte. Rečeno jim je bilo, v mnogih primerih pod častno besedo britanskih častnikov, da bodo preseljeni „na varno“ v Italijo.

Prav ta aspekt tega ukaza pa je še posebej odvraten: polkovnik Robin Rose Price, je 19. maja ježno zapisal v svoj dnevnik:

„Pričela se je evakuacija Hrvatov. Prejeli smo zlohotni dvorezni ukaz: to je poslati Hrvate njihovemu sovražniku Titu pod pretvezo, da gredo v Italijo. Titova straža na vlakih bo skrita v posebnih vagonih.“

Ti partizani so bili še posebno divjaška skupina in britanski vojaki so dobro vedeli, da gre za navadne rablje. Njihova zaskrbljenost je bila še predobro utemeljena.

Potem, ko so bili Jugoslovani v vrsti transportov izročeni komunističnim partizanom, se je pričela odvijati zelo učinkovita operacija. Tovornjaki so niž hudega sluteče begunce pripeljali na majhno železniško postajo Podroščica (Maria Elend), na stranski progi, ki pelje iz Celovca v severno Italijo. Vlak je že čakal na postaji in Jugoslovani so se ubogljivo vkrcali v vagone, ki so bili potem od zunaj zaprti. Edina podrobnost, ki je motila potnike, je bilo nenavadno dejstvo, da je bil vlak brez lokomotive. Toda kmalu se je prikazala in priklopili so jo k vagonom. Od kod je, ni bilo mogoče ugotoviti; toda v resnici je bila jugoslovanska (Britanci niso bili voljni tvegati, da bi Jugoslavija „socializirala“ eno njihovih lokomotiv).

Prvi dvomi in sumi so se pojavili šele, ko je bilo že zdavnaj prepozno. To je bilo takrat, ko je vlak nepričakovano zavil proti jugu, kjer je bil dolg tunel, ki je vodil v Jugoslavijo.

Nenadna groza je zajela jetnike, ko jih je v temi premetavalo. Ali so Britanci res, kljub svoji prepričevalnosti in obljubam, v resnici pripravili izdajo, da jih izroče smrtnim sovražnikom? Na naslednji postaji je prišlo do grobega potrdila. Ko so spet prišli iz teme, so spoznali, da so bili v resnici v Titovih rokah.

Na Hrušici, prvi postaji na jugoslovanskih tleh za tunelom, so v vagonih, kjer so se vozili častniki, vdrli partizani in jih 54 odveli. Zunaj so jih divjaško pretepli, nato pa so jih odveli v bližnji gozd, kjer so jih postrelili ali poklali. In vse to se je zgodilo s polno vednostjo britanskega zveznega častnika, ki je bil na vlaku. Tudi na vseh naslednjih postajah se je vlak ustavil, da bi komunisti lahko vstopili v vagone. Med kletvami in pretepanjem so Titoisti morili, kogar se jim je zdelo, kradli jetnikom osebno lastnino, vključno obleko. Križce in druge znake verske miselnosti so opljuvali in oskrnili.

Vlak pa je vozil naprej skozi slovensko pokrajino, dokler ni prispel v št. Vid, predmestje Ljubljane. Tam so bili napol nagi in zasramovani jetniki odgnani v veliko improvizirano taborišče okrog bivšega katoliškega semenišča. Ker so Britanci dostavljali nove pošiljke, je njihovo število naraslo v tisoče, ki so se gnetli v poslopjih in na odprtem prostoru okrog njih. Bilo je tam mnogo Hrvatov in Srbov, toda po večini so bili to Slovenski domobranci, ki so prisegli zvestobo kralju Petru, katerega je Britanija še vedno priznavala kot zaveznika in poglavarja Jugoslovanske vlade.

V šentviškem koncentracijskem taborišču so bili jetniki zadržani štiri dni brez hrane in vode in izpostavljeni stalnim sramotenjem in brutalnostim. Eno najhujših brutalnosti je zagrešila sadistična partizanka Ela, ki je oseb-

no slekla in z bičem pretepla duhovnika, ki ga je zalotila, ko je v semeniški kine dvorani na skrivaj maševal. Toda tudi vse to ni bilo nič v primeri z usodo, ki jih je zdaj čakala. Nartopile so enote tajne policije OZNA in v ponedeljek 28. maja 1945 so bili jetniki zbrani in pod stražo odpeljani na železniško postajo. Vlak je spet odpeljal proti jugu, skozi od sonca ožgane smrekove gozdove do Male gore južno od Ljubljane.

Ob zori so prispeli v od vojne razdejano Kočevje, kjer so jih zvezali po dva in dva (Na tem mestu v tekstu očitno manjka vsaj ena vrstica. — Op. prev.). Vse je bilo tiho in na ulicah ni bilo ljudi. Mrzel pot je oblił jetnike, ko so zagledali pred seboj veliko čistino med drevjem. Časa za premišljevanje ni bilo. V grajski kleti so jih še enkrat preiskali in potem so jih vodili v gornje prostore. Vseposod so bili partizani, na mizi pa je ležala kopica telefonske žice, narezana na kratke kose. Z mrko učinkovitostjo so vsem žrtvam zvezali roke za hrbtom, nato pa so bili povezani v pare.

V skupinah po dvajset so bili nagnani na kamijone in nato odpeljani po hribu navzdol do poseke. Ko so se tovornjaki ustavili, so jetnike grobo potegnili z njih in komunistični strojničarji, ki so čepeli pod drevjem, so šli na delo. Med ostrim stakatom avtomatičnega orožja, ki je razbil tišino v gozdu, so zvezane figure s kriki pričele omahovati s svojimi zvezanimi partnerji, dokler niso popadale na tla. Tovornjaki pa so prihajali brez prestanka in kmalu je bilo na poseki desetine, nato stotine in slednjič na tisoče trupel. Med njimi so bili nekateri, ki so še ječali in se premikali, in Titovi komisarji so se morali vzpenjati preko pomorjenih rojakov, da so z revolverji pokončali siromake, ki so še kazali znake življenja.

V ostrem nasprotju s kaotičnimi vprašanji in prepiri v medvojni Jugoslaviji, je bilo to poslednje krvavo dejanje odigrano z brezobzirno učinkovitostjo. Toda pokol takega obsega, spričo katerega obledi celo paralela v Katinu, ni mogel biti dokončen.

Zdi se, da je bilo v Kočevju umorjenih od 7 do 8 tisoč ljudi, čeprav en vir postavlja število 13.000. Neznatnemu številu srečnikov pa se je posrečilo uiti in na osnovi njihovih izpovedi je mogoče podrobno opisati to tragedijo.

Toda pokol v Kočevju je samo eden od mnogih. Zato je jasno, da je mogel biti obseg skupno z učinkovitostjo ubijanja izveden v tako kratkem času le po nekem dobro organiziranem načrtu.

V zadnjih dneh maja leta 1945 je Slovenija postala klavnica. Mnogi vrnjeni Slovenci in srbski četniki so bili odpeljani tudi v Maribor in Dravograd, kjer so bili mnogi zverinsko mučeni. V Dravogradu so 500 četnikom prerežali vratove, trupla pa zmetali v reko. Pri Arandjelovcu je bil do smrti mučen metropolit Joanikije, Črnogorski zmet Todor Niletić, ki je pobegnil, je izpovedal, kako so „partizani postrelili vse ljudi v koloni in jih zmetali v Savo...“ Med njimi je bil tudi njegov sin. Ob neki priliki, ko so se domačini uprli brezobzirnemu klanju, so se partizani hvalili, da imajo za to pismeno dovoljenje Britancev...

Okrog 20 do 30 tisoč Srbov in Slovencev je bilo ubitih na ta način.

Toda tudi to število je nizko v primeru s številom Hrvatov, katerih vojska je v prvem obdobju vojne zagrešila težke pokole nad Srbi. Maja 1945 je bilo okrog 200.000 Hrvatov pogrnanih nazaj preko Drave (z grožnjami, ne s silo), okrog 1000, ki so dosegli Britance, pa je bilo vrnjenih teden dni kasneje. 10.000 so jih komunisti ubili takoj, ko so jih dobili v roke. Njihova trupla so nakopičili v starih jarkih in jih nato pogнали v zrak. Še hujši pa so bili „Titovi pohodi smrti“. Ostale Hrvate so pod stražami odgnali v notranjost. Na vsakem koraku so partizani in OZNAši brezobzirno streljali v maso ljudi, med katerimi so bile tudi ženske in otroci.

Največjo kolono so ob Dravi prignali do Maribora. Ker so bili tako blizu avstrijske meje, jih je precej pobegnilo, da so potem vse izpričali. Ob vsej poti pa so ležala trupla ubitih. Pri Ptujju so jih zmetali v protitankovske jarke, toda najhujši „Katin“ se je primeril pri Mariboru. Tam je bilo s strojnici pokončanih okrog 12.000 Hrvatov in pometanih v velike jarke.

Eden od rešencev je izjavil:

„Partizani so nas pričeli streljati v hrbet. Vrgel sem se na trupla mrtvih in drugi so padali name. Ko so partizani postrelili mojo skupino, so odšli. Zagrebli nas niso, ker je bilo še prostora za nova trupla. Zato so šli v Maribor po nove žrtve. Odvezal sem se od mrtvega soborca in zlezal iz groba. Bil sem gol, ves okrvavljen in tako prestrašen, da sem se komaj premikal.“

Skril se je na drevo in kasneje pobegnil.

Druge kolone so naletale na podobne okrutnosti in na splošno na isti nasilni konec. Pri Samoboru so izbrali duhovnike in častnike, jih privezali za avtomobile in vlekli za seboj, dokler niso bila njihova trupla ena sama krvava masa. To so počenjali zlasti partizani Koče Popovića. Od skupine več tisočev, ki so jih gnali proti Splitu, so preživeli točno trije. Skupno je bilo v nekaj dneh ubitih vseh 200 tisoč Hrvatov, ki so bili pogrnani nazaj v Jugoslavijo, ali pa so jih Britanci v Avstriji izročili Jugoslovanom. Tisti, ki so sicer preživeli, a jim ni uspelo pobegniti iz države, pa so kasneje končali v Titovih koncentracijskih taboriščih. Kakšna so ta taborišča, pa je Rdeči križ zvedel konec leta 1945. V enem takih taborišč pri Ptujju, je bilo 16 tisoč ljudi; po večini žensk in otrok.*

O tem taborišču je pisala Miss S. J. Warner, uradnica Britanskega Rdečega križa naslednje:

„V dveh mesecih je umrlo okrog 1500 oseb, po večini otrok pod tretjim letom. Zdi se, da je poveljnik taborišča s svojimi komisarji zagrešil vrsto okrutnosti; pretepanje, izpostavljanje soncu in dežju, pretepanje žensk za vsako malenkost, poleg tega pa je taborišče strašno natrpano; okoliščine so zelo nezdrave in hrana nezadostna. Poročila, ki jih prebiram o tem taborišču, so najbolj žalostna od vseh in to je gotovo pomembno.“

Izpovedi preživelih o tem velepokolu je zdaj v glavnem potrdil tudi Milovan Djilas (Wartime, str. 446-7):

* Najbrž so to bili kočevarji. — Op. ured.

„Skupno z Nemci so položili orožje tudi naši sovražniki, ki so sodelovali s sovražniki ali povezali svojo usodo s fašističnimi silami — četniki, ustaši, hrvatski in slovenski domobranci. Nekatere teh skupin so dosegle Britance v Avstriji, ki pa so jih izročili nam. Vsi so bili pobiti, razen žensk in mladoletnikov — tako so nam takrat povedali v Črni gori in to sem kasneje slišal od tistih, ki so sodelovali v tem nesmiselnem dejanju jeznega maščevanja. Ti pokoli so bili navadna blaznost. Koliko je bilo žrtev? Mislim, da nihče ne ve točno in nikdar ne bo vedel. Po tem, kar sem mimogrede slišal od ljudi, ki so bili zapleteni v to, gre za več kot 20 tisoč; vendar gotovo manj kot 30 tisoč iz vseh treh navedenih skupin. Ubiti so bili ločeno, vsaka skupina na ozemlju, kjer je bila zajeta. Leto ali dve kasneje je prišlo do pritožb v slovenskem Centralnem komiteju, češ da imajo težave s kmeti na teh področjih, ker so pričele reke ponikovalnice naplavljati trupla. Rekli so tudi, da so se pričela trupla dvigovati iz plitvih grobov; tako da se zdi, kot da bi zemlja dihala...“

Ta problem so reševali s tem, da so po zemlji potresali alkalij, nato pa nasuli še eno plast, vse skupaj pa prevozili s tanki.

Končno odgovornost za to okrutnost nosita Tito in jugoslovanska Komunistična partija. Emigrantski viri navajajo, da je bil dan tozadevni direktni ukaz polkovniku Slobodanu Penežiću, maščevalnemu poveljniku srbske OZNE.

Djilas pa smatra, da „pismenega ukaza ni bilo. Če pa upoštevamo strukturo oblasti in red poveljevanja, potem nihče ni mogel izvesti akcije takega obsega brez odobrenja z vrha. Prevladovala je atmosfera maščevanosti...“

Še kasneje je Djilas zapisal: „Če je Tito dal ukaz za to ali ne, ne ve nihče. Gotovo pa je, da je bil naklonjen radikalni rešitvi iz pragmatičnih razlogov, tako kot so imeli tudi Britanci pragmatične razloge, da so nam te ljudi izročili.“

Obstajajo razlogi, ki kažejo, da je bil pokol premišljen in skrbno pripravljen del partijske politike. Kot so ugotovili že nacisti in Sovjeti, je za masovne eksekucije potrebno mnogo dela in premisleka. En pomemben faktor je naglica, s katero so bila izvedena Titova pobijanja. Drugi je v dobri organizaciji primernih krajev za masovne grobove, ki so bili skrbno pripravljeni daleč vnaprej. Potem je tu s pričami dokazana metoda vezanja žrtev po parih. Ni torej nobenega dvoma, da je bil to vojni zločin prve vrste, zločin, ki ima vse znake podobnih, morda večjih, toda gotovo ne bolj barbar-skih zločinov nacistov in sovjetov. Tudi nima nobenega smisla navajati, da so bili med Hrvati tudi Ustaši, ki so verjetno sami zagrešili grozne zločine, ko so bili na oblasti. Ta argument bi namreč opravičeval nemška divjaštva v Rusiji in obratno in bi samo dokazal nečlovečnost tistega, ki bi ga predložil. Zloba nikakor ni tako zapletena, kot bi to nekateri radi dokazali. Poleg tega, kot pravi Djilas:

„Ljudje, ki so jih Britanci vrnili iz Avstrije, so bili po večini kmetje, ne morilci. Večinoma niso bili Ustaši ali Slovenski domobranci. Njihov edini

zločin je bil strah pred komunizmom in slovesom komunistov. K begu iz države jih je nagnila panika. Če bi nam Britanci izročili kvislinške voditelje, kot na primer Nedića in policijske agente, ki so sodelovali z Nemci in mučili in ubijali ljudi, ali so to delali na lastno roko, bi ne bilo nobenega vprašanja o moralnosti britanske akcije. Toda tega Britanci niso storili. Poslali so nazaj vso množico in to je bila težka napaka.“

S to Djilasovo pripombo pa se dotikamo osrednjega vprašanja te zgodbe. Zakaj so Britanci vrnili te nesrečne begunce, od katerih so se mnogi borili z Britanci proti Nemcem, in jih poslali v gotovo smrt? Ni namreč prav nobenega dvoma, da so Britanci, ki so bili zapleteni v to zadevo, dobro vedeli, kakšna bo usoda vseh, ki jih bodo pogнали nazaj čez mejo. 7. maja je general von Leehr, nemški poveljnik na jugo-vzhodu, pozval anglo-ameriški glavni stan v Italiji, naj dovoli vdajo Hrvatov in jim izbere azil, sicer

„Je treba pričakovati grozen pokol hrvatskega prebivalstva v severni Hrvatski. Da bi bili ljudje nekega naroda mučeni in ubijani samo zato, ker so sodelovali z Nemčijo, je barbarstvo in se je temu treba upreti z vsemi moralnimi in materialnimi sredstvi.“

Ta telegram sta prejela ameriški general Mark Clark in Feldmaršal Alexander.

V resnici ni nobenega dvoma, da si večina britanskih častnikov ni delala nobenih utvar o tem, kaj se bo zgodilo z vsemi, ki bodo vrnjeni. Feldmaršal Alexander, kot bomo videli kasneje, pa je tudi poudarjal, da bodo življenja vseh v nevarnosti, če bodo vrnjeni v Jugoslavijo. Zakaj so torej Britanci zagrešili to nedvomno masivno nečlovečnost, je uganka. O tem se je spraševala celo sama jugoslovanska vlada, čeprav je bila seveda hvaležna za nepričakovano darilo.

„Če odgovorimo odkrito“, je zapisal Djilas leta 1979, „mi sploh nismo mogli razumeti, zakaj so Britanci vztrajali, da nam vrnejo te ljudi... Mislim namreč, da so imeli precej dober pojem o tem, kaj bi mi naredili z njimi. Pri nas je vendar bila britanska vojaška misija. Njeni člani gotovo niso imeli nobenih dvomov o tem, kako so ustaši in četniki ravnali z nami in kako smo mi ravnali z ujetniki in celo z ljudmi, ki so bili še tako rahlo osumljeni, da so jih podpirali. Toda Britanci so raje zamižali na eno oko.“

Besedo „Britanci“, kot je uporabljena tukaj, moramo rabiti v omejenem pomenu. Ni treba namreč poudarjati, da britanski narod kot tak ni nič vedel o teh stvareh. Kar je bolj presenetljivo, je, da tudi vlada, zunanje ministrstvo in obrambno ministrstvo niso vedeli ničesar. V vprašanju nemških in sovjetskih vojnih zločinov je bila vselej podeljena neka splošna in največkrat tudi specifična politična licenca za ubijanje, in prišla je od zgoraj. Tisti, ki so izročili Jugoslovane, pa takega dovoljenja niso imeli. Kdo torej je napravil to odločitev, ki je prinesla tako goro smrti, okrutnosti in obupa?

To vprašanje je v manj kot letu dni postavil anglikanski škof dr. Harold Buxton iz Gibraltarja, ki je 9. maja 1946 pisal londonskemu „Timesu“ in postavil vprašanje, vkoliko je bilo britansko vojaštvo zapleteno v te

pokole. O okoliščinah te operacije mu je namreč pisal njegov nečak Francis Scott, ki je leto poprej služil kot častnik na Koroškem. Scott pravi to-le:

„Naša naloga je bila, razorožiti vse četnike, ki bi jih ujeli pri prehodu preko meje, poskrbeti, da jim nihče ne bi povedal, kam pojdajo, in jih nato odpeljati na drug sektor meje ter jih tam razorožene izročiti komunistom, katerim so pravkar ušli. Za večino nas se je to komaj skladalo z britanskimi načeli pravičnosti, toda kot vojaki smo morali ubogati ukaze, za katere nam je bilo rečeno, da jih je izdal Whitehall (zunanje ministrstvo, op. prev.)... Jugoslovani so bili prepričani, da bodo vsi postreljeni, če jih vrnemo.“

Škof Buxton je to izjavo sporočil članu parlamenta prof. Douglasu Savorju, ta pa jo je posredoval Hectorju McNeillu, pomočniku Ernesta Bevina na zunanjem ministrstvu. McNeill je zahteval preiskavo, a je prav kmalu naletel na tisto zaščitno meglo, ki to afero zavija vse od tedaj. Oddelek za begunce na zunanjem ministrstvu ni vedel ničesar o tej zadevi; namignil pa je, da se je morda primerila „nekakšna zmešnjava pri izvajanju ukazov“. Poudarjal je, da so bili razen ustašev (ki so zaslužili vse, kar jih je doletelo), vsi vrnjeni Hrvati popolnoma nedolžni. V imenu „južnega oddelka“ (zunanjega ministrstva) pa je John Collville odločno zapisal, da:

„smo poslali vojaškim oblastem specifično vprašanje o tej zadevi, pa so zanikale, da bi vrnille kogarkoli, razen pobeglih vojnih ujetnikov in dezertarjev... Lahko seveda, da obstajajo izolirani primeri, ki so bili zamolčani in o katerih Glavni stan ni nikoli zvedel toda Whitehall ni nikoli izdal ukaza o kakršnem govori Francis Scott v svojem neodgovornem pismu.“

To stališče je ponovil tudi Hector McNeill v odgovoru profesorju Savoryju in poudaril, da, če se je res zgodilo nekaj takega kot pravi Scott, potem je bila ta zadeva tako učinkovito potlačena, da vojaške oblasti na Dunaju niso nikdar izvedele zanjo, pa tudi ne zunanje ministrstvo.

Jasno je, da se je prav to v resnici tudi zgodilo. Operacija je bila v resnici še večjega obsega in še bolj krvava, kot je sumil Francis Scott. Jasno pa je tudi, da so njega in njegove kolege nalagali z izjavo, da je ukaz prišel iz Whitehalla.

Zdaj, ko je določeno, da so razni dokumenti v državnem arhivu dostopni javnosti 30 let po svojem datumu, je mogoče preučiti te ukaze; zato jih bomo v naslednjem osvetlili.

Predaja Jugoslovanov Britancem v Avstriji in njihova prisilna repatriacija sta zvesto zabeleženi v vojnem dnevniku britanskega poveljstva na Koroškem iz tistega časa. Prizadeta edinica je 5. Korpus 8. Armije pod poveljstvom generala Charlesa Keightleya, katerega glavni stan je bil v Celovcu. 6. oklopna divizija je zasedla tisto področje ob jugoslovanski meji, na katere so pribežali begunci. Do 3. maja se je poveljniku 6. oklopne divizije že vdala četniška armija 12.000 moških in on je vdajo sprejel. V poročilu o tem je general Murray navedel, da je v skupini tudi precej žensk in otrok. Ko je nakazal, da bi jih rad preselil na neko drugo področje v notranjosti in proč od jugoslovanske meje,

„so smatrali (Jugoslovani), da bi bila oddaljitev od Titovih čet nadvse

zaželena. Skrbela pa jih je njihova končna usoda. Bali so se, da jih mi ne bi izročili Titu, ker so dobro vedeli, kakšna bi bila njihova usoda v tem primeru. Napovedovali so masovna ubijanja, kar je ali pa ni res. Povedali so mi tudi (zunanje ministrstvo?) da je Tito že nekajkrat pozval britansko vlado, naj mu vrne njegove nasprotnike, da pa so bile vse te zahteve zavržene.“

General Murray je ob zaključku pripomnil, da je dobil pri stikih s četniki „zelo dober vtis o njihovi poštenosti in iskrenosti. Bili so prepričani, da bodo z britanske strani deležni pravičnega ravnanja.“ Jasno je, da ga je navzočnost te mase ljudi administrativno obremenila, toda pravtako jasno je, da ni smatral, da je rešitev tega problema v masovnem pokolu. Ni si namreč mogel „niti misliti, da bi britanska vlada sploh mogla sprejeti tak predlog.“ Saj v resnici ga tudi ni, toda izročitev in napovedani pokol sta se kljub temu primerila.

Ob propadu Nemčije in prihodu britanske vojske v severovzhodno Italijo in južno Avstrijo, se je razvil resen spor med Anglo-Američani in Titovo novo - vsiljeno komunistično vlado Jugoslavije. Tito je zahteval Trst, češ da ga je osvobodila njegova vojska in ker je pripadal tistemu delu avstro-ogrskega cesarstva, katerega dedič je bila Jugoslavija. Nadaljnje ozemelske zahteve je Tito postavil na Koroškem, kjer živi slovenska manjšina. Na obe področji so prišle močne edinice slabo discipliniranih partizanov, kar je povzročilo resne težave britanski administraciji. Ni pa znano, do kakšne mere je bil ta kritičen problem povezan z usodo beguncev.

17. maja 1945 je 5. korpus izdal „tajno“ odredbo divizijskim poveljnikom, da „morajo biti vsi jugoslovanski državljani na področju tega korpusa čimprej mogoče izročeni Titovi vojski. Vsi (Jugoslovani) bodo takoj razoroženi in ne sme jim biti povedano, kam gredo.“ Ta ukaz je podpisal brigadni general Toby Low, načelnik štaba generala Keightleya. Dva dni kasneje, 19. maja 1945, se je Low sestal s polkovnikom Ivanovićem, pomočnikom poveljnika jugoslovanske Tretje armije. Na tem sestanku je bilo sklenjeno najprej, da se bodo vse jugoslovanske čete v dveh dneh umaknile pod avstrijsko mejo, in dalje, da bo

„5. korpus vrnil s svojega področja vse Jugoslovane, ki so se borili v uniformi z Nemci, in vse ljudi, ki jih spremljajo... skupno okrog 18,585 ljudi, od katerih pa jih je bilo 3.010 že izročenih jugoslovanski četrti armiji.“

Še isti dan je bilo pri Področnici izročenih tisoč Hrvatov in, kot je zapisano v Vojnem dnevniku, se je ta evakuacija nadaljevala do konca meseca.

To je torej jasno: dejansko izročitev beguncev Titu je aranžiral brigadni general Toby Low (danes Lord Aldington), delal pa je to seveda v imenu poveljnika svojega korpusa Charlesa Keightleya. In ko pridemo do Keightleya, se začne uganka. Gotovo je, da je hotel celotno operacijo prikriti. Toda naloga zgodovinarja je, da skuša odkriti vse pajčolane. Keightley je takrat zanikal kakršnokoli neprostoovoljno repatriacijo. Izjavil je:

„Tam je bilo tudi precej jugoslovanskih razseljenih oseb (DP), nevojakov, ki so na vprašanje, če se hočejo vrniti v Jugoslavijo, odgovorili, da so

prav voljni, in so se v resnici prostovoljno javili ter so bili nato odposlani z vlaki in kamijoni. Ko so odšli v Jugoslavijo, se jih je šest vrnilo in izjavilo, da se jih v trenutku, ko so prestopili nek most, pokosile strojnice. Ko je bila sprejeta ta informacija, je bilo ustavljeno nadaljnje odhajanje v Jugoslavijo, razen za ljudi, ki so nakazali, da so pripravljeni in voljni.“

Keightley je seveda lagal; toda osrednje vprašanje pri tem je, kakšen ukaz je dobil za tako sramotno ravnanje z begunci, če ga je dobil. Dokazi so pomanjkljivi, toda takoj je treba poudariti, da je do skrajnosti neverjetno, da bi mogel ukrepati v tako važni zadevi brez posvetovanja s svojimi nadrejenimi. Poleg tega je bila to politična odločitev in v tistem trenutku tudi še posebno pomembna, saj je Titovo bojevitost stališče v vprašanju Trsta in Koroške pripeljalo do resne možnosti vojne med komunistično Jugoslavijo in četami Maršala Alexandra.

Če bi se to res zgodilo, potem bi emigrantske slovenske, hrvatske in četniške edinice, ki so jim Britanci dali azil, lahko postale center precejšnjega pomena. Po eni strani bi jih bilo mogoče smatrati za breme in nadlego, pa tudi za nepotrebno izzivanje Tita, kar bi resno prizadelo že itak pomanjkljiva sredstva, ker bi jih bilo treba stražiti in oskrbovati. Po drugi strani pa bi lahko služili kot izredno koristni pomočniki; saj so sovražili Titov režim in bi zmogli vsako bodočo vojno spremeniti v jugoslovansko državljansko vojno. Tega mnenja je bil v resnici tudi Titov Politbiro. Djilas se spominja: „Nekateri od nas so se celo bali, da bi jih Britanci mobilizirali za bodočo uporabo proti komunističnim vladam, posebno še naši. Toda na naše veliko presenečenje tega niso storili, temveč so nam jih izročili...“

Tako nekako pa je moral ocenjevati položaj tudi katerikoli britanski poveljnik.

Ni seveda izključeno, da so bili begunci vrnjeni v direktno zamenjo za jugoslovansko evakuacijo spornega ozemlja. Ker sta bili obe vprašanji rešeni na sestanku generala Lowa in polkovnika Ivanovića, 19. maja, je možno, da je v tem resnični nagib za izročitev. Toda brez ozira na to, so tedanja pogajanja bila politične narave in so se nanašala na vprašanje vojne in miru in mejá med dvema državama. Ti delikatni razgovori bi se lahko vsak hip razbili, ali pa zavzeli neko nepričakovano smer. Zato bi bil Keightley neverjetno prenapljen, če bi ravnal brez nekega pooblastila od zgoraj.

Tudi njegov osebni značaj v ničemer ne nakazuje, da bi bil pripravljen na nesmiselna tveganja, če bi šlo pri tem za njegovo lastno kariero. Bil je odločen, ambiciozen in sposoben častnik, morda malce prestrog in nadut, dodobra pa se je zavedal, da je vojak dolžan izpolniti ukaze do podrobnosti. Brigadni general C. E. Tryon-Wilson, ki je bil takrat član Keightleyevega štaba, mi je potrdil, da je nemogoče, da bi kdorkoli na Glanvem štabu 5. korpusa tvegá neko akcijo brez navodil.

Prav to vprašanje: kakšna so bila Keightleyeva navodila, pa je najbolj skrivnostno in nakazuje celotno uganko. 29. aprila 1945 je Winston Churchill objavil stroga navodila zunanjemu ministrstvu o tem, kako naj 15. armijska

grupa ravna s proti-partizanskimi jugoslovanskimi oddelki, s katerimi bo prišla v stik. Churchill je zapisal: „Ni dvoma, da morajo biti razoroženi in nameščeni v begunskih taboriščih, ker je to edina možna rešitev.“ Po tem, v začetku maja, je Alexander odredil, da „bodo jugoslovanske disidentske in kvislinške edinice v Benečiji obravnavane kot razorožene sovražne edinice.“ Obe navodili sta se skladali z nadvse važno direktivo Skupnega Generalnega štaba z dne 9. avgusta 1944. Nek uradnik zunanjega ministrstva je kasneje zapisal: „Alexandrove besede so nakazovale, da Jugoslavlani, ki bi bili zajeti kot vojni ujetniki, ne smejo biti vrnjeni v Jugoslavijo, niso pa tega (Alexandrove besede) izrecno naročale.“

Dalje: 17. maja 1945, isti dan torej, ko je brigadni general Low izdal odredbo, da „morajo biti vsi Jugoslavlani izročeni Titovi vojski čimprej mogoče“, je Alexander poslal telegrame vojnemu ministrstvu in generalu Eisenhowerju na Zavezniško Vrhovno poveljstvo (SHAEF). V teh dveh telegramih je sporočil, da se je njegovim edinicam že vdalo 25.000 Hrvatov in 24.000 Slovencev, da pa jih prihaja še okrog 200.000. Poleg tega je še veliko Nemcev, Madžarov in Kozakov. Navedel je, da je zaradi „možnosti sovražnosti v Avstriji proti Jugoslovanom nujno, da so njegove komunikacijske linije osvobojene tega bremena.“ Nujno je zaprosil, naj bo ta pritisk olajšan s tem, da bi Nemci in Kozaki prišli pod kontrolo SHAEFa v Nemčiji. Za Hrvate in Slovence pa se mu je zdelo, da bi on sam lahko skrbel s svojimi lastnimi sredstvi.“ Če pa bi Eisenhower odklonil pomoč, potem — je pisal Alexander — „bi imel samo eno alternativo: prisiljen bi bil, da jih razpustim (disband). (Nemce in Kozake).“ — Jasno je, da Alexandru ni prišlo na misel, da bi kogarkoli izročil in smrt, najmanj še Jugoslovane.

Isti dan, 17. maja 1945, je Alexander poslal telegram tudi Skupnemu Generalnemu štabu z nujno prošnjo za navodila, kakšna bo končna razporeditev Kozakov, četnikov in Hrvatov. Zaključne besede tega telegrama odločno dokazujejo, da ni imel v mislih kakršnekoli nečloveške akcije proti tem skupinam:

„Vrnitev katerekoli teh skupin v njihovo domovino bi bila usodna za njihovo zdravje. Prosim za čimprejšnjo odločitev o njihovi dokončni razporeditvi.“

Načelniki štaba so takoj stopili v stik z zunanjim ministrstvom. Smatrali so, naj bodo četniki pridržani kot „razoroženo sovražno osebje“ (SEP), hrvatski Ustaši pa da naj bodo potisnjeni nazaj v Jugoslavijo.“ Toda ameriški Generalni štab se niti s tem ni strinjal in zunanje ministrstvo je sprejelo njegovo stališče, „naj bodo vse jugoslovanske kvislinške edinice obravnavane enako in pridržane“. Ta debata je trajala nekaj časa in Alexander je dobil odgovor šele 20. junija 1945:

„Trenutno še ni mogoča odločitev o končni razporeditvi četnikov in nemških hrvatskih čet. Zadevo zdaj obravnavata vladi Združenih držav in Velike Britanije. Začasno torej pridržujte to osebje pod svojo kontrolo in ravnajte z njimi v skladu z obstoječimi navodili...“

Iz te izmenjave telegramov je torej jasno izven vsakega dvoma, da je

Alexander iz moralnih razlogov nasprotoval izročitvi Hrvatov in četnikov in da je iz Londona in Washingtona prejel od svojih nadrejenih izrecna navodila naj tega ne stori.

Vse, kar je zunanje ministrstvo izvedelo o tem, je bilo da „je 5. korpus medtem, ko je še tekla načelna debata o tem vprašanju, pristal, da Hrvate izroči Jugoslaviji in jih je 900 tudi izročil 24. maja.“ Smatralo se je, da „je to seveda bila pošastna napaka, ki je bila popravljena, kakor hitro je bila sporočena Glavnemu štabu.“ V resnici pa je bilo 24. maja izročenih 450 Hrvatov in 1.000 Slovencev; proces pa se je nadaljeval brez ovir še ves teden. Gornjo pripombo zato lahko smatramo le za spretno izmišljotino Glavnega štaba 5. korpusa.

Jasno pa je tudi še nekaj: Če je dal Alexander generalu Keightleyu ukaz, naj Jugoslovane izroči Titu, tega ni storil na osnovi svoje lastne avtoritete. Trije neodvisni viri potrjujejo, da tega ni mogel storiti, in da tudi ni storil.

1.) Vrsta že omenjenih telegramov dokazuje, da je bil Alexander moralno strogo proti kakršnemukoli izročanju, in da je prosil za navodila Zavezniškega Vrhovnega Poveljstva, vojnega ministrstva in Skupnega Generalnega štaba. Njihovi odgovori so kategorično prepovedali vsako vračanje.

2.) Kasnejša preiskava zunanjega ministrstva je pokazala, da London ni zdal nobenega takega ukaza, in ker ni neke zadovoljive razlage, je mogoče sklepati le, da je bila napravljena „pošastna napaka“.

3.) V odgovor na vprašanja zasebnikov (leta 1963) je Alexander jasno in pravilno razložil, da je bil „odgovoren za varnost in administracijo vseh ujetnikov, ki so se vdali, da pa je bila končna razporeditev izključna zadeva zavezniških oblasti.“

Alexandrov spomin potrjujejo tudi odredbe. — 3. maja 1945 je 8. armija objavila pod številko 1465 naslednje navodilo:

„Četnike, čete Mihajlovića in druge disidentske Jugoslovane... je treba smatrati za predano osebje in jih tako obravnavati. Končna razporeditev tega osebja bo odločena na ravni vlad.“

To torej pomeni, da bodo o tem odločali ljudje, ki so imeli avtoriteto ukazati Alexandru, naj izpolni POLITIČNA navodila. Ker niti zunanje niti vojno ministrstvo te avtoritete ni imelo, kakor tudi ne Skupni Glavni štab, nam ostane, kot kaže, samo ena osebnost, ki je imela avtoriteto, da napravi politično odločitev te vrste.

To je bil nadvse izkušeni in sposobni Minister Resident v Sredozemlju, Harold MacMillan, katerega naloga je bila svetovati in, če potrebno, napravljati politične odločitve v Sredozemlju. Njegova avtoriteta je bila precejšnja in samo leto prej je razdražil zunanjega ministra, ker je to avtoriteto presegel in „se vmešal v italijanske in balkanske zadeve. Tudi si je (kot je trdil Eden) prilastil funkcije, ki so sicer pripadale zunanjemu ministru.“

Harold MacMillan je odločno odklonil razgovor o svoji odgovornosti za izročitev Kozakov in Jugoslovancev iz Avstrije in Italije. Obstaja pa dovolj

dokazov za pravično oceno njegove vloge v tej zadevi.

12. maja 1945 je poslal zunanjemu ministrstvu telegram, ki pravi: „Na predlog Feldmaršala Alexandra bom jutri obiskal Glavni štab 8. armije in 13. korpusa, da generala McCreery-ja in Hardinga podrobno informiram. Upam, da se vrnem zjutraj 13. maja.“

Toda, namesto da bi se tisto nedeljo vrnil v Caserto, kot je bilo v načrtu, je MacMillan odletel na sever, v glavni štab generala Keightleya, verjetno, ker mu je ta sporočil, da ima opravka z nerodnim problemom.

Keightley in MacMillan sta se sestala v Celovcu in brigadni general Toby Low je posredoval vse stvarne podatke. Keightley je izjavil, da je na severu-vzhodu prišel v stik z Rdečo armijo. Dodal je, da ni pričakovati težav, čeprav so Rusi prestopili na ozemlje, ki je tehnično naša cona... „Jugoslovani, ki so pravtako prispeli na področje, so sicer „težki“, toda jih ne bo težko kontrolirati, „dokler ne bo Keightley dovolj močan, da počisti celotno področje.“ Ni pa bil zmožen resnih spopadov. Do tu je torej vse v redu. Dva dni kasneje je MacMillan poročal:

„Glavni namen obiska (pri McCreeryju in Hardingu) je bil, ker je Feldmaršal Alexander smatral, da bi bilo dobro, če bi jih vključili v politično sliko. To sem storil in mislim, da je bilo koristno.“

Težave s Titovimi oddelki so povzročale resno skrb, vendar v tej fazi niso zahtevale takojšnjih odločitev. Zahtevala pa sta jo sitni vprašanji Kozakov in pobeglih Jugoslovanov, katere sta hotela dobiti nazaj Stalin in Tito, da bi z njimi obračunala po svoji normalni, krvavi navadi. Obe vprašanji sta bili sproženi na sestanku v Celovcu in podrobno predebatirani. Popolnega poročila o razgovorih ni. Keightley sam je umrl predno ga je kdo mogel karkoli vprašati. Lord Aldington (Toby Low) pravi, da je pozabil vse podrobnosti. Brigadni general Tryon-Watson pravi, da ima preveč drugega dela in da ne more razpravljati o tem, čeprav morda bo nekoč. MacMillan sam pa vztrajno odklanja vsako debato brez kakršnegakoli pojasnila. Toda, kot je nekaj moč pobegniti s Titovih morišč, tako je ostalo tudi dovolj dokaznega materiala, da je mogoče obnoviti potek celovškega sestanka.

Ko je pripravljaval svoje memoare pod naslovom „Valovi usode“, je MacMillan svojim pomočnikom dal na voljo dnevnik, ki ga je pisal leta 1945. Dogodke je navadno zapisal še isti ali pa vsaj naslednji dan. Zato je komaj presenetljivo, da je MacMillan po dvajsetih letih javnega udejstvovanja bolj površno kot bi bilo pričakovati spregledal zapisek za en dan v maju 1945. Javnost ni nič vedela o nasilni izročitvi Kozakov in Jugoslovanov in zdelo se je tudi, da je zadeva zapadla v pozabo, ker ni bilo dokumentov, ki bi pokazali na dejstva.

Predvsem, kot je razvidno iz MacMillanovega dnevnika, je bilo (v Celovcu) obravnavano vprašanje okrog 40.000 Kozakov in belih Rusov, njihovih žena in otrok. Sovjeti so zahtevali vse (vključno bele Ruse, ki bi jih ne mogli vrniti v skladu z mednarodnimi zakoni in se nanje sporazum iz Jalta ni nanašal). MacMillan pa si je — iz razlogov, ki jih noče nakazati in lahko o njih samo ugibamo — prizadeval, da bi Sovjetom v celoti ugodil. Sklenjeno

je zato bilo, naj bodo beji Rusi na skrivaj priključeni Kozakom in da naj to ne bo razkrito feldmaršalu Alexandru, pa tudi ne častnikom, ki bodo operacijo izvedli in bi jih morda motila vest. Keightley zato belih Rusov sploh ni omenil v telegramu, ki ga je naslednji dan poslal Alexandru, MacMillan pa je mral obljubiti, da bo to zamolčanje podprl z lažjo, če bo treba, v slučaju, da bi ga Alexander povprašal po statusu in državljanstvu Kozakov. Vse to sem že opisal na drugem mestu in tega tukaj ni treba ponavljati.

MacMillan je nato v dnevniku opisal še ostali del razgovorov.

„Med begunci je bilo tudi več tisoč Ustašev ali (sic.) četnikov (protikomunističnih Jugoslovanov), po večini z ženami in otroci, ki so pribežali na področje pred napredujočimi Titovimi četami. Vključevali so vse: od gverilskih enot, ki so jih Nemci rekrutirali med Slovenci, Hrvati in Srbi (!) za boj proti Titu in so jih oborožili in vzdrževali Nemci, do ljudi, ki so bodisi katoličani, bodisi konservativci, ali iz kateregakoli drugega razloga niso simpatizirali z revolucionarnim komunizmom, pa so bili zato označeni kot fašisti ali nacisti. (Opazil sem, da je ta preprosta formula v prirejeni obliki preizkušana tudi v britanski politiki).

Obisk (pri Keightleyu) je v meni še bolj utrdil dognanje nemira in bede, ki ju prinaša vojna. Bilo je zelo pretresljivo, toda ničesar nismo mogli ukreniti, da bi olajšali trpljenje vseh teh nesrečnih ljudi.“

Vse to je bilo seveda zelo ganljivo in se je dobro prilegalo podobi svetovljanskega Edvardijanskega državnika, ki jo je MacMillan kultiviral kot preostali preživelec iz časov, ko so veljala strožja merila. Ali, kot je zapisal njegov ameriški sodobnik, veleposlanik Robert Murphy:

„MacMillan je bil in je še — zaradi svojega dostojanstva, glasu, obleke in osebnosti — tisto, kar si Američan predstavlja pod pojmom „angleški gentleman“.

Slednjič se mi je posrečilo dobiti v roke kopijo poročila, ki ga je MacMillan poslal zunanjemu ministrstvu po sestanku z generalom Keightleyem. Poročilo očitno manjka v dokumentih zunanjega ministrstva, ki so zdaj v državnem arhivu, toda kopijo so odkrili v arhivu Direktorata vojaških operacij. Poročilo je bilo odposalno ob 5.20 zvečer 15. maja 1945, dva dni po MacMillanovem povratku v Glavni stan v Caserti, in je značilno po tem, česa NE NAVAJA. V svojem dnevniku je MacMillan tedaj zapisal, da Sovjeti zahtevajo izročitev 40.000 Kozakov, ki so jih pridrževale Keightleyeve čete, vključno Bele Ruse, ki bi ne smeli biti izročeni. Zunanjemu ministrstvu pa je MacMillan sporočil, da je v severni Koroški manjša skupina (pocket) okrog 30 (!) Kozakov z nekaj ženskami in otroci. „Več tisoč antikomunističnih Jugoslovanov“, o katerih usodi se je toliko govorilo na sestanku 13. maja, pa MacMillan v tem poročilu sploh ne omenja.

To pa je bilo storjeno namerno, če upoštevamo, da je bila nujna neka odločitev v tej važni zadevi. Da so bili Kozaki sploh omenjeni, četudi le na ta groteskno popačeni način, je najbrž treba pripisati dejstvu, da bi morala biti večina vrnjena v smislu Jaltskega sporazuma, pa če bi bilo to Alexandru všeč ali ne, ker so bili sovjetski državljani.

Vprašanje Jugoslovanov, na drugi strani, je bilo popolnoma drugačno. Prikriti je bilo treba že samo njihovo navzočnost v britanski coni. Kajti ne le, da ni bilo nekega sporazuma, ki bi govoril o njihovi nasilni repatriaciji, temveč so bili tudi državljani neke zavezniške države, mnogi izmed njih pa so tudi služili v zavezniški vojski vse od časa, ko so bili Stalin, Tito in Hitler še prijatelji. Kar se njih tiče, bi večina britanskih politikov in vojakov v vsej iskrenosti potrdila pobožna čustva, katera je MacMillan ovekovečil v svojem dnevniku za bodočo objavo. Kot pa je že bilo nakazano, tudi ni bilo možnosti, da bi bila dosežena neka uradna avtoriteta za njihovo izročitev Titovi „usmiljeni“ politični policiji. Edina možna razlaga je, da je hotel MacMillan zunanjemu ministrstvu prikriti navzočnost Jugoslovanov, medtem ko sta z generalom Keightleyem aranžirala „fait accompli“ (pošastno napako).

14. maja namreč, dan potem, ko je MacMillan odpotoval iz Celovca, je general Sir Brian Robertson, glavni administrativni častnik na zavezniškem glavnem poveljstvu, izdal 8. armiji direktivo, da mora biti vse predano osebje dokazanega jugoslovanskega državljanstva, ki je sužilo v nemški vojski, razoroženo in izročeno Titovim silam. Čeprav je ta direktiva preklicala vsa obstoječa navodila in napravila brezpredmetne vse Alexandrove poizvedbe, se zdi, da je MacMillan izkoristil svojo avtoriteto na zavezniškem Glavnem stanu, da bi uveljavil to direktivo.

Medtem pa je Robertson vprašal Aleksandra C. Kirka, ameriškega političnega svetovalca v Zavezniškem Glavnem stanu, če se Združene države strinjajo s to novo politiko prisilne repatriacije antikomunističnih Jugoslovanov. Kirk je odklonil vprašanje, dokler ne dobi potrebnega pooblastila svojega (ameriškega) zunanjega ministrstva. Prihodnji dan, 15. maja, je zunanje ministrstvo odločno odgovorilo:

„...prepričani smo, da te nameravane kršitve dogovorjene anglo-ameriške politike ni mogoče upravičiti z izgovorom administrativne ekspeditivnosti.“

Kirk je to odločitev takoj sporočil MacMillanu in Zavezniškemu Vrhovnemu Poveljstvu v Caserti. Kot vidimo, je bila (ta odločitev) diskretno ignorirana in operacija (izročanje) se je nadaljevala brez kontrole. To je bilo izvedeno v taki tajnosti, da so ameriške oblasti šele 4. avgusta (skoraj tri mesece kasneje) odkrile, da je v resnici prišlo do masovnega izročanja, ki se je, kot so govorila poročila, končalo z masovnim umorom.

Direktivo (o vračanju) je potem preklical Feldmaršal Alexander, ki je interveniral 23. maja:

„S tem je preklicana (direktiva FX 79968 z dne 22. maja. (Tega dokumenta očitno ni v arhivih). NOBEN Jugoslovan, ki je v rokah zavezniških sil, ne sme biti vrnjen direktno v Jugoslavijo ali izročen Titovim četam proti svoji volji.“

Alexander je bil seveda prepričan, da bo ta ukaz izpolnjen, in je istega dne zagotovil tudi ameriškemu zunanjemu ministrstvu, da „Jugoslovani, ki

so pod zaščito zavezniških čet, pod nobenim pogojem ne bodo vrnjeni v Jugoslavijo.“

Toda general Keightley, ki je imel MacMillanovo pooblastilo, je ta ukaz enostavno ignoriral in je s svojimi edinicami do konca meseca izročal Jugoslovane. Šele, ko se je MacMillan dokončno vrnil domov, je Alexandru uspelo ustaviti nadaljnje uporabljanje sile. Ko je spoznal, da se je izročanje nadaljevalo kljub njegovemu direktnemu ukazu z dne 23. maja, je 4. junija objavil odločno

„novo armijsko politiko, ki bo takoj v veljavi glede Jugoslovancev. Noben Jugoslovane ne sme biti proti svoji volji vrnjen v Jugoslavijo ali izročen jugoslovanskim četam.“ (Prim. Vetrinjska tragedija, Bela knjiga. — Op. ur.)

Isti dan je s podobnim ukazom prepovedal nadaljnje izročanje Kozakov; ta ukaz pa je izginil iz arhivov, čeprav so kozaške priče izpovedale, da JE obstajal.

Ko so Američani slednjič v avgustu izvedeli za krvave posledice celovške konference MacMillana in Keightleya (3. maja) je njihov politični svetovalec v Caserti (Aleksander C. Kirk) znova ostro protestiral pri Feldmaršalu Alexandru, ker MacMillan ni bil več na službenem položaju. V odgovor je pomočnik Alexandrovega Glavnega štaba navedel, da je britanski Minister Resident (torej MacMillan) odobril to akcijo, kot dober vojak pa je prevzel lastno odgovornost, kjer je izdal potrebne odredbe. Kirku seveda pa je zdaj postalo popolnoma jasno, kdo je v resnici odgovoren, in je odločno zapisal, „da je Minister Resident ukrepal v nasprotju z dogovorjeno politiko, ki je bila formulirana po posvetovanjih med obema zunanjima ministrstvih.“

Pri tem je nadvse zanimivo, da so iz zdaj dostopnih arhivov izginili Kirkovi protesti in vsi tozadevni odgovori in zapiski Zavezniškega Glavnega stana; zato gre tukaj gotovo za zadevo, ki mora vznemiriti tudi javnost, saj je nekdo očitno manipuliral važne dokumente.

Harold MacMillan bi seveda lahko pojasnil vse te nejasnosti, v katere je še vedno zavita ta brutalna skrivnost — jugoslovanski Katyn. Kljub ponovnim prošnjam pa z menoj ni hotel govoriti o teh stvareh, češ da ne more komentirati zadev državne politike, pri katerih je sodeloval. To morda ni povsem pošteno. Zasebno namreč JE razpravljal o teh stvareh. Pozitivno je zatrdil (kljub zapisu v svojem dnevniku), da absolutno ni vedel, da so med vrnjenimi Kozaki tudi Belih Rusi, čeprav priznava, da so nekateri morda bili vključeni po pomoti. Drugod je spet nakazal, da se strinja z ugodno razlago svoje vloge, kot jo je podal Christopher Booker; toda, ker ta piše, da je MacMillan vedel in odobril izročitev Belih Rusov, imamo torej opravka s protislovjem, ki ga je prav tako težko razložiti kot vse drugo.

Ceprav je imel MacMillan dovolj razlogov, da o teh stvareh z menoj ne razpravlja, je pa o njih govoril brez pomislekov, še nedavno, s Sir Nigel Fisherjem, avtorjem nedavno izišle pohvalne biografije. V tem zase bolj

primernem okolju naj bi MacMillan izjavil, da jaz v knjigi „Stalinova tajna vojna“

„...nisem omenil, ali morda nisem vedel, da je bil med Združenimi državami, Združenim kraljestvom (Britanijo) in Sovjetsko zvezo dosežen sporazum na visoki ravni, ki sta ga Alexander in MacMillan morala izpolniti.“ (To se nanaša na prisilno vračanje Kozakov.)

Človek skoraj vidi rahel nasmešek, nepomemben zamah z roko. Kar pa v tem ljubeznjivem intervjuju ni omenjeno, je dejstvo, da je bilo za MacMillana specifično rečeno, da je prestopil omenjeni sporazum in pri tem prevaral lastno vlado. Tudi sicer pa bi se zdelo nekam čudno, da avtor knjige z naslovom „Žrtve Jalte“ — ne bi vedel za Jaltski sporazum. Vse to sem omenil Sir Nigel Fisherju, ki se mi je lepo opravičil in priznal, da bi moral pregledati MacMillanove izjave. Važno za sedanje preučevanje pa je, da MacMillan, kot kaže, nima nobenega boljšega izgovora za svoje početje kot to.

O nagibih, iz katerih je MacMillan aranžiral izročitev 70.000 mož, žensk in otrok v neizbežno smrt, mučenje ali zapor, moremo samo ugibati. Morda je mislil, da bo ta gesta potolažila Stalina in Tita, ki sta bila oba slejkoprej žejna krvi. Toda po kakšni logiki se mu je zdelo, da bo ta akcija koristila tudi interesom njegove države, najbrž ne bomo nikoli izvedeli.

Posebne omembe vredno je tudi dejstvo, da je bila celotna operacija zavita v tako tajnost, da je trajalo več kot eno generacijo, predno je pričela prodirati na dan resnica o usodi Kozakov in Jugoslovancev. Jasno je, da je moral MacMillan prikriti svoje početje pred maršalom Alexandrom in Churchillom. Bil je pa še en kritičen aspekt pri tej stvari, ki ga MacMillan ni mogel spregledati.

Že oktobra 1942 je zunanji minister Eden objavil v poslanski zbornici, da je bila predložena ustanovitev komisije Združenih narodov za preiskovanje vojnih zločinov. Ko se je bojna sreča obrnila proti sovražniku, so postale te priprave še bolj intenzivne. Na konferenci v Teheranu leta 1943 so Churchill, Roosevelt in Stalin objavili deklaracijo, da bodo po vojni sojeni in kaznovani vsi Nemci, odgovorni za vojne zločine. Na Jalti, februarja 1945, je bila ta resolucija ponovno potrjena.

12. aprila 1945, slab mesec predno je MacMillan dal generalu Keightleyu pooblastilo za izročitev Kozakov in Jugoslovancev, je britanska vlada podrobno razpravljala o tem predlogu. Zapisnik te in sorodnih debat je prebral MacMillan, ki je bil seveda direktno prizadet pri izpolnjevanju te politike.

Če bi obramba na procesu proti vojnim zločincem v Nürnbergu vedela, kaj se je zgodilo v vzhodni Avstriji in severni Italiji samo en teden po nemški vdaji, bi bil najbrž ustavljen celotni proces proti vojnim zločincem.

Kajti: ali ni bil obtožljiv vojni zločin, namerno poslati desetisoče nemočnih mož, žensk in otrok krvnikom v taboriščih smrti?

So ljudje, ki smatrajo, da je vsa ta epizoda samo neprijeten košček

že zdavnaj mrtve zgodovine, ki jo je zdaj najbolje pozabiti. Žal temu ni tako. Tisoči užaloščenih sorodnikov teh žrtev so še živi, ubijanja pa se nadaljujejo. Lani na primer, 3. novembra 1982, je jugoslovansko politično sodišče obsodilo na smrt 62-letnega Stevana Mojića, nekdanjega narednika v Srbskem Dobrovoljskem Korpusu. Mojić je bil med tisoči, ki so jih Britanci izročili Titu po MacMillanovi odločitvi 13. maja 1945. Bil je takrat 24 let star in je ušel z vlaka pred pokolom v Kočevju. Enajst let se je skrival. Zdaj, skoraj 40 let kasneje, pa je jugoslovanska vlada d kazala, da še ni pozabila tajne transakcije. Ali bi morda bilo mogoče pregovoriti MacMillana ali Lorda Aldingtona (Tobyja Lowa), da uporabi svoj ugled v korist tega nesrečnega človeka?

Razgovor z grofom Tolstojem

Takoj po objavi članka „Celovška zarota“ je imela dopisnica revije „Nova Hrvatska“, Zdenka Palič-Kušan, naslednji razgovor z avtorjem.

NH: Kaj vas je nagnilo, da ste po objavi knjige o vračanju Kozakov (Žrtve Jalte, op. prev.) pričeli raziskovati še primer Hrvatov, Slovencev, Srbov in Črnogorcev, ki jih je britanska vojska istočasno izročila jugoslovanskim partizanom?

T: Ko sem obdeloval vprašanje Kozakov, se mi je pri raziskovanju dokumentov v državnem arhivu in v razgovorih z mnogimi britanskimi časnikarji nabralo veliko snovi tudi o izročanju ljudi iz Jugoslavije. Toda jugoslovanska operacija je bila drugačnega značaja: Rusi in Kozaki so bili izročeni v skladu s sporazumom na Jalti; ta pa se ni nanašal na repatriacijo ljudi iz Jugoslavije. Ko pa je izšla moja knjiga o Jalti, so mi pisali mnogi jugoslovanski prijatelji in me vpraševali, zakaj ne pišem tudi o izročitvi Jugoslovancev. Toda jaz nisem strokovnjak za jugoslovanska vprašanja in nisem vedel, kaj bi lahko o tem povedal.

No, potem sem pa v časopisu „NOW“ bral članek Davida Floyda in mi je prišlo nekaj na misel. On je namreč opisoval ta izročanja in je citiral izjavo uradnika Zunanjega ministrstva, ki je, ko je slišal o tem, izjavil, da je bilo to „pošastna napaka“. Mislim sem si tedaj, da je bilo na tistem delu sveta takrat zagrešenih preveč takih „pošastnih napak“. In to me je potem nagnilo, da sem pričel preiskavati v tej smeri.

Vedel sem, da je takrat, 13. in 14. maja, pri Celovcu prišlo do sestanka generala Keightleya in Harolda MacMillana, ki je bil takrat minister britanske vlade, dodeljen zavezniškem poveljstvu v Caserti. In takrat je morala biti zagrešena ta „pošastna napaka“. Bilo mi je povsem jasno, da je MacMillan kriv tega, nisem pa imel direktnih dokazov, ki so bili potrebni. Tu namreč obstaja nevarnost zaradi zakona o škodovanju dobrega glasu nekoga. V tej deželi ta zakon res ni preveč strog, toda človek MacMillanovega ugleda bi imel veliko prednost na sodišču. Z druge strani pa zdaj, ko sem to objavil v reviji „Encounter“, vidim, da MacMillan nima pogu-

ma, da bi me tožil; to pa je, tako mislim, poleg vse dokumentacije, ki sem jo objavil, še en precej močan znak; meni daje to misliti, da je resnična zgodba še veliko bolj grozna, kot zdaj vemo.

NH: Ali ste kdaj pomislili na to, da bi raziskovanje tega vprašanja razširili tudi na področje Jugoslavije?

T: Moj interes ni toliko v tem, da bi raziskal strahote, ki so se dogodele. O tem so dobro pisali mnogi Srbi in Hrvati, objavljene so bile izjave očividcev itd. Zato mislim, da bi temu ne imel dosti dodati. Hočem pa ugotoviti, kdo je odgovoren. Gotovo so še podatki, ki bodo še prišli na dan. Jaz, na primer, sem prepričan, da je obstajal nek stik med Titom in MacMillanom na en ali drug način. Pri tem bi lahko pomislil na možnost, da je šlo to preko Fitzroya Macleana.

NH: Morda bi kazalo, da bi preučili tudi knjigo Milana Baste z naslovom: „Vojna je trajala sedem dni dalj“. On je bil tedaj partizanski komisar, ki je prevzel od Britancev veliko beguncev.

T: Da, presenetljivo je, kako se take komunistične publikacije razlikujejo od drugih poročil in dokumentov; zanimive pa so v toliko, ker nudi nek drug zorni kot; tu in tam pa te publikacije nehoti tudi marsikaj izdajo. Tudi jaz pri vsem tem ne bi marsičesa odkril, če ne bi bile nekatere podrobnosti izdane v sovjetskih publikacijah. Tako na primer pravi neko sovjetsko poročilo: Mi smo zahtevali izročitev Krasnova. Britanska poročila pa pravijo, da je bila izročitev — napaka. Iz tega mi je bilo takoj jasno, da gre za nekakšno zaroto. Zato je prav mogoče, da bo tudi s pomočjo jugoslovanskih poročil marsikaj odkrito. Prepričan sem namreč, da človek, ki vztrajno išče, tudi najde tisto, kar išče.

NH: Vi torej smatrate, da je bil MacMillan v direktnem stiku s Titom?

T: In še kako! Obstajale so tudi direktne zveze med MacMillanom in Caserto. Po mojem je tudi popolnoma verjetno, da je bil v vprašanje vračanja vmešan tudi Fitzroy Maclean. Vsekakor pa je morala priti zahteva po izročitvi s Titove strani, ker si drugače ne vem razlagati, kako je do tega sploh prišlo. Ta zahteva pa je morala tudi biti obravnavana na najvišji ravni, se pravi z MacMillanom. Nihče nižji bi ne mogel napraviti take odločitve. Vojaška poveljstva niso imela takšnih navodil iz Londona, prav nasprotno; zato je to priti samo od MacMillana. On pa tega ne bi napravil, če bi Tito tega ne zahteval od njega. Zato bi bilo zdaj zelo zanimivo ugotoviti ta kanal, ki po mojem mnenju kaže na Macleana.

NH: Kaj se Vam zdi, po Vaših izčrpnih preiskavanjih, zakaj je MacMillan to napravil in pristal na izročitev? Zakaj niso bili civilisti sprejeti kot begunci, vojaki pa kot vojni ujetniki?

T: V vprašanju izročanja Rusov in Kozakov in v vprašanju nemških ujetnikov je obstajal nek sporazum, v vprašanju beguncev iz Jugoslavije pa takega dogovora ni bilo in so — prav nasprotno — obstajala izrecna navodila, da ne smejo biti izročeni. In prav to je tisto, kar dokazujem v svojem članku: da se MacMillan ni držal navodil od zgoraj, temveč je ukre-

pal na lastno pest. Vprašanje je seveda — zakaj. Prvo, kar postane jasno, je, da je MacMillan s tem prevzel nase velik riziko v odnosu do lastne vlade. Prepričan sem, da bi Churchill pobesnel, če bi odkril, da se njegova navodila ne izpolnjujejo; in to na tako podel način, da se je vse končalo s tako strašnim rezultatom. Tudi feldmaršal Alexander, kot vidimo, je bil silno razburjen.

MacMillan je vsekakor moral imeti nek nujen in močan razlog za to. Jaz tega razloga ne poznam. Lahko pokažem samo na to, da ni bilo dosti alternativ. Ena je bila morda v tem, da je smatral, da bi to nekako koristilo dobrim odnosom s Titom. Toda težko je razumeti, zakaj je delal proti navodilom lastne vlade; zlasti še v času, ko je vse kazalo na to, da bo morala Britanija v vojno s Titom zaradi Trsta in Koroške. V takem položaju je zato bilo absurdno izročati množico ljudi, ki bi lahko bili zelo koristni v vojni s Titom. Ne smemo pozabiti, da se je vse to godilo v samem času tržaške krize; ne prej, ne pozneje. Jasno mi je zato, da je moral biti MacMillan pod nekakšnim pritiskom, da je obstajala neka zahteva z jugoslovske strani po nekem tajnem kanalu, ki je še vedno skrit.

In, kot sem opozoril tudi v svojem članku: nekdo je iz državnega arhiva odstranil vse dokumente, ki bi bremenili MacMillana; lahko pa, da ti dokumenti sploh nikdar niso prišli v državni arhiv. In tu je treba zdaj postaviti vprašanje: zakaj? Ne moremo se torej izogniti misli, da je bil MacMillan pod težkim pritiskom. Ali je bilo to nekakšno izsiljevanje ali pa nek drug „quid pro quo“ sporazum in to nekaj nepoštenega, kar se ne sme odkriti?

NH: Kako si vi razlagate, da med izročanjem vsaj iz humanitarnih razlogov niso bile oddvojene ženske in otroci iz glavnine vojske?

T: Mislim, da je na to možen odgovor, če primerjamo, kaj se je zgodilo s Kozaki. Tudi takrat so bile izročene ženske in otroci in Belorusi. MacMillana je očitno skrbelo: če bi pri izročanju prišlo do jokanja in kričanja, bi to izzvalo intervencijo častnikov in stvari ne bi bilo mogoče prikriti. Nekateri častniki so namreč razumeli srbsko-hrvatsko in bi torej tudi razumeli, kaj ljudje vpijejo, česa se boje, kaj prosijo in to bi prišlo na ušesa vlade v Londonu ali zavezniškega poveljstva v Neaplju. Zato, mislim, je MacMillan enostavno dejal: Vseh se moramo znebiti. Nikogar nič ne vprašujte!

Če bi namreč začel razdvajati ljudi, bi bila to zelo komplicirana operacija in bi zahtevala precej časa. To pa bi omogočilo Alexandru in Zunanjemu ministrstvu, da ugotovita, kaj se dogaja. Mislim torej, da so bile ženske in otroci pri Kozakih in Hrvatih in drugih izročancih žrtvovane zato, da bi MacMillan čimprej dovršil svoje delo.

On je očitno tudi zelo okruten, brezsrčen človek. Zato ni nobenega govora o tem, kakor je bila ta stvar meni tolmačena: da je bil to čas velikih napetosti, različnih poslov in nalog, in zato ni bilo mogoče posvetiti vse potrebne pozornosti vsem podrobnostim. To nikakor ne drži: MacMillan je

vse zelo natanko aranžiral in organiziral. V primeru Kozakov je šlo v resnici za zelo kompliciran vojni načrt, tako da niti prizadeti britanski častniki sami niso vedeli, kaj se prav za prav dogaja. MacMillan je torej vedel: če ločimo ženske in otroke, se bo moj načrt izjalovil.

NH: Ali ste odkrili kakršnokoli sled, da bi Churchill sploh kdaj izvedel, da njegovih ukazov niso izvršili in da so v resnici delali proti njegovim izrecnim navodilom?

T: Ne, njemu je to ostalo prikrito; tako v pogledu Kozakov, kot v vprašanju izročanja ljudi Jugoslaviji. Na podlagi vseh dokumentov, ki jih poznam, se mi zdi, da je bil on sicer krut človek, ponekod brezobziren in neusmiljen vojskovodja, toda istočasno tudi zelo kavalirska, velikodušna osebnost. V vprašanju ljudi iz Jugoslavije ni nobenega dvoma, da je on ukazal, naj jih namestijo v begunska taborišča, kar pa ni bilo izvršeno.

In — če govorimo o vojnih zločinih — potem je to veliko hujše od nemških. Nemci so počeli svoje zločine s tem, da so poslušali ukaz od zgoraj, ta izročanja pa so bila izvršena proti odredbam od zgoraj. In vse to je bilo še toliko hujše, ker se ni dogajalo v vojnem času, temveč potem, ko so bile operacije že ustavljene.

NAŠI MRTVI

✠ Rev. Mirko Mazora

Iz Gorice smo prejeli žalostno vest, da je 29. julija 1983 umrl zaveden Slovenec in vzoren duhovnik g. Mirko Mazora star šele 70 let.

Gospod Mirko je bil naš stalni naročnik in vzpodbudnik. Pišite — pišite čim več, tako nas je večkrat opozarjal. Poznal je komunizem, saj se je moral celo umakniti v Gorico, da ga niso ubili.

Duhovnik Mirko je bil oboževalec Simona Gregorčiča, svojega trpečega rojaka, tudi on je pisal mile pesmi, obiskoval bolnike — sploh prvo mu je bilo njegovo delo in ponos — Slovenec sem!

Gospod Mirko, ko že počivate v lepi svoji ljubljeni Primorski zemlji Vam želimo večni mir in pokoj, in od tam prosite blagoslova za nas!

Sestri Kristini naše iskreno sožalje.

Taborjani

Gospa Pavla Hacin — odšla v večnost

Dne 12. avgusta 1983 je po mučni bolezni končala svojo življenjsko pot gospa Pavla.

Rodila se je v prelepi Koroški v Žihpoljah pri Celovcu 20. junija 1900

ter kot 20 letna dekle prišla v Ljubljano, kjer je spoznala g. dr. Lovra Hacina ter se z njim tudi poročila.

Za časa nesrečne revolucije je dr. Hacin prevzel mesto šefa politične policije ter pošteno in vestno izvrševal svojo dolžnost. Po vojni, ob zmagi komunistov sta se z gospo Pavlo zatekla k sestri na Koroško. Komunisti so iskali dr. Hacina in ga po izdaji dobili in pripeljali v Ljubljano, kjer je bil na Rupnikovem procesu obsojen na smrt z obešenjem, še preje pa so mu komunistične zveri spulile jezik.

Tako je ga. Pavla sama prišla v Argentino. Tu je podučevala na neki šoli nemščino ter učila razne gospe igrati bridge.

Ko je težko zbolela, je bila prepeljana v italijansko bolnišnico, kamor smo jo hodili obiskovat. Bila je vsakega vesela in hvaležna za obiske. Slučajno je za njo zvedela *gdč. Pavla Andrejak*, ki je šefinja oddelka, kjer je bila gospa internirana. Na tem mestu se *gdč. Pavli Andrejakovi* iskreno zahvaljujemo za njeno poštenje, dobroto in vso pomoč, ki jo je mogla nuditi *gej. Pavli*.

Gospa Pavla je bila naročnica Tabora in članica Rožmanovega zavetišča, kamor je rada prišla in tudi denarno pomagala, ter še z oporoko podprla to socialno ustanovo.

Na mrtvaškem odru je ležala na ulici Acevedo 1120 Buenos Aires ter bila *14. avgusta 1983* pokopana na pokopališču Chacarita. Rožmanovo zavetišče ji je dalo v spomin lep venec, društvo Tabor slov. šopek s slovenskim trakom. Pri odprtem grobu se je od pokojnice poslovil z ganljivimi besedami starešina Tabora *lic. Ivan Korošec*.

Hvala za vodstvo *msgr. Antonu Oreharju*, ki jo je tudi pred smrtjo obiskal.

Hvala kropilcem in pogrebce. Gospej *Pavli* želimo večni mir, sestri in nečakoma v Avstriji in Švici ter ostalemu sorodstvu naše globoko sožalje. Ohranili jo bomo v hvaležnem spominu!

✠ Ivan Ahlin

Nepričakovano nas je presenetila novica, da je v najlepših moških letih — 47 let — meseca julija 1983 umrl *Ivan Ahlin*.

Iz Buenos Airesa se je odselil na jug. Zadet od kapi je bil prepeljan v bolnišnico Comodoro Rivadavia (Chubut), kjer je umrl in bil pokopan.

Ob ustanovitvi zavetišča dr. Gregorija Rožmana je bil *Ivan* aktiven član te socialne ustanove.

Poročen je bil z *gdč. Francko Vodnik* in imel dva sina in eno hčerkico.

Gospej *Francki*, trem otrokom, očetu in bratu ter ostalim sorodnikom naše sožalje, *Ivanu* pa večni mir in pokoj na oddaljenem argentinskem jugu.

Pozdrav

Ker se č. g. **Mirko Kozina** ni mogel osebno udeležiti letošnjih spomin-skih proslav ob 40-letnici padca Grčaric in Turjaka ter 40-letnice usta-novitve slovenskega domobranstva na Orlovem vrhu — nam je poslal opravičilo in prisrčne pozdrave za kar se mu Tabor lepo zahvaljuje.

Zahvala

Cenjenemu uredništvu TABORA!

Vsi Budinekovi se Vam prav srčno zahvaljujemo za tako lepo napisane besede o naši dragi, pokojni mami!

Žalujoci: sin Franc z družino, hčerke: Olga,
Majda in Danica z družinami in sin
Vojteh z družino v Kranjski gori.

El Bolsón, avgusta 1983.

DRUŠTVENE VESTI:

Zahvala

Za številno udeležbo in izredno dober finančni uspeh ob obletnici bla-goslovitve Zavetišča dr. Gregorija Rožmana dne 28. avgusta 1983, smo dol-žni se zahvaliti predvsem sledečim:

prijatelju g. Benku Francu za podarjenega „junca“

gdč. Benko Francki za okusne „krofe“

ge. Mariji Pino de Žgajnar za dobro „torto“ in

g. Miklavcu Francu za izvrstne domače „krvavice“

Zahvala kuharicam za dobro in okusno pripravljeno kosilo, strežnicam, ki so pridno prinašale na mizo ter številnim gostom, predvsem iz okraja San Justo, saj je bilo prodanih okrog 150 kosil in je znašal dobiček okoli 5.000 arg. pesov. Zahvala velja tudi slovenskim rojakom, ki so se že odzvali naši prošnji za denarno pomoč za izvedbo napeljave in inštalacije naravnega plina v Zavetišču.

Odbor Zavetišča

27. redni letni občni zbor Zveze Tabor bo letos 17. septembra 1983. v Hamiltonu — Kanada.

Letos bo volitev novega odbora za dobo dveh let.

DAROVALI SO (Od 1. 6. 1983. do 31. 7. 1983.):

Opomin: od 1. 6. 1983. je v Argentini se zamenjal pesos ley s pesom argentino (10.000 ley 1\$)

Za Zavetišče:

	\$a
Žerovnik Jože	8
Dolenc Vencelj	8
Tomaževič Lovro	8
Potočnik Matevž	38
Videnšek Lojze	100
Sedej Lojze	13
Pisk Nace (zapuščina)	100
Čeč Kati	3
Kred. Zadruga „Sloga“ ...	100
Odborniki: Zavet. Tabora	
(12. 6. 1983.)	35
Matevžič Janez	50
Avguštin Franc	10
N. N., Argentina	1.500
Seršen Jure	1.500
Tomaževič Lovro	30
Šerko Dani	80
Potočar Milena	10
Ziherl Jože	8
Inž. Švigelj Teodor	30
Borštnik Maks	80
Janežič Janez	4
Skvarča Marko	8
Prešeren Ciril	12
Prešeren Gabriel	12
Amon Janez	500
Jagodic Florjan	6
Filipič Marjan	8
Jenko Janez	38
V sp. na p. <i>Danico Budinek:</i>	
Inž. Matičič — družina ...	30
V sp. na pok. <i>Naceta Piska:</i>	
Križan Ana	100
V spomin na pokojnega	
<i>Vladimira Premrov:</i>	
Rovan Anton	100

V sp. na pok. *Ivana Ahlina:*

Odborniki Zavetišča 165

v dolarjih:

Dr. Rak M. — U.S.A. ... 40

Tiskovni sklad Tabor:

	\$a
Blejec Ema	5
Žnidaršič Janez	5
Makovec Ivan	66,50
Skubic Anton	30
Jagodic Florjan	10
Prodaja vez. Tabora	50
Pristavec Štefka	30
N. N., Argentina	50
v dolarjih:	
Levstik Vinko	200
Žukovec Hilar — Kanada .	14
Petrič Franc	4
Eržen Jurij	4
Grebenc Jože	2

Socialni sklad Tabor:

	\$a
V spomin na pokojnega	
<i>Rev. Gregorija Mališa:</i>	
Korošec Pavla	10
v dolarjih:	
Jereb Jože, Kanada	4
Dr. Porovne Franc	4
Zumer Franc	4
Torkar Franc	8
Krnc Janez	8
Žukevec Hilar	14
Juha Marica	4

N. N., Toront o.....	20	Grebenc Marija	3
Mejač Franjo	24.50	Cerar Jože	8
Strojin Anica	10	Kastelic Ludvik	8
Zabukovec Izidor	8	Malevič Anton	8
Pust Jože	22	Cestnik Vinko	3
Matkovič Martin	10	Palčič Ivan	10
Staniša Frank	8	Šušteršič Janez	1

V S E B I N A

Ing. Anton Matičič — naš Savo — 70-letnik in častni doktor	169
Čast prvoborcev (Dr. Stanko Kociper)	172
„Narod naš umreti noče...“ (S. Pleško)	177
Spominska proslava na Orlovem vrhu	179
Pismo predsedniku Reaganu	182
Jakov Cene — 60-letnik	185
Zlatomašnik — prelat France Novak	186
Gospa Karolina Frančič roj. Kegljevič — 90 let	186
K Markotu smo šli (Hinko)	187
Spominski dan 1983 (L. Kelman)	190
Celovška zarota (Grof Nikolaj Tolstoj)	193
Razgovor z grofom Tolstojem	211
Naši mrtvi	214
Darovali so	III
„Slovenija, dežela moje radosti in moje bolečine“ (Mirko Kozina) 113—128	

Correo Argentino Sucursal J. L. Suárez (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 8133
	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 2619